

TAŃCE KASZUBSKIE

zebrał i opracował

PAWEŁ SZEFKA

ZESZYT 1

WYDANIE CZWARTE

WOJEWÓDZKI OŚRODEK KULTURY
GDAŃSK 1982

TAŃCE KASZUBSKIE

zebrał i opracował

PAWEŁ SZEFKA

ZESZYT 1

WYDANIE CZWARTE

WOJEWÓDZKI OŚRODEK KULTURY
GDAŃSK 1982

TANCE KASZUBSKIE

1983-1-1

PAWEŁ SZĘKA

WYDAWCTWO

WOLEWÓDEKI OBRÓDEK KULTURY

GDAŃSK 1982

1983-K/A3 1389

SPIS TREŚCI

Wstęp do wydania IV	5
Tańce obrzędowe:	
K o s Ź s	57
R Ź b a c k i t ó n c	7
Zabawy taneczne:	
N a s z a n Ź n k a	39
M a r u s z k a	75
O k r ą c s ę w k ó ł	83
Tańce zawodu, pracy:	
O w c z a r z	47
Tańce popisowe:	
D z Ź k p ó ł n o c n y	27
D z e k p o ł u d n i o w y	33
K o s é d e r	65
W ó ł t ó k	17
Dodatek nutowy i tekstowy	91
Rysunki sytuacji i figur tanecznych	

W s t ę p
do wydania czwartego

I zeszyt "Tańców kaszubskich" wydawany jest już po raz czwarty. Świadczy to o wielkim zainteresowaniu repertuarem tanecznym kaszubskim i jego bogatych walorach artystycznych. Znajduje się tu dziewięć najstarszych, a zarazem najbardziej popularnych i znanych do dziś na Kaszubach tańców. One właśnie najbardziej odpowiadają obecnym potrzebom repertuarowym amatorskich zespołów tanecznych oraz zespołów pieśni i tańca.

Podane w I zeszycie opisy tańców, autor - Paweł Szeffka - zbierał i notował w latach 1932-1937, tworząc często zapis tańca składającego się z kilku figur na podstawie materiałów zebranych w różnych miejscowościach, kierując się jednak w ich układzie i kolejności uwagami przekazywanymi przez swoich informatorów - starych Kaszubów. Natomiast o wyborze jednego z kilku wariantów tej samej figury tanecznej decydowały wartości artystyczne.

Muzykę taneczną regionu kaszubskiego charakteryzuje forma dwuczęściowa, jakkolwiek nie brak i form trzyczęściowych. Przeważa w niej tonacja durowa. Nie są tu dotychczas znane dawne tonacje, na których oparta jest ludowa muzyka wielu regionów Polski. Należy z tego wnioskować, że zapisane na Kaszubach tańce wykształciły się pod wpływem prądów muzycznych i choreograficznych, ogarniających Europę w drugiej połowie osiemnastego wieku.

Pod względem treści tańce kaszubskie są artystycznym obrazem różnorodnych tematów zwyczajowych i obyczajowych:

1. Tańce obrzędowe wykonywano w czasie uroczystości obrzędowych, w których brała udział ludność całej wsi. Stąd też szereg z tych tańców jest ściśle związanych z obrzędem i nie są wykonywane w innych okolicznościach. Należą do nich: Rēbacki tóno, Kosēs, Brutci tóno, Wiwat i Taniec ognia. Tkwią w nich jeszcze znamiona dawnych obrzędów, których korzenie sięgają nawet czasów pogańskich. Z tych przesłanek wynika także ich charakter. Są one najczęściej wykonywane z powagą, dostojen-

stwem i dumą, zgodnie z przyjętym rytuałem.

Tańce obrzędowe to niewątpliwie najstarsze formy choreograficzne, zachowane do czasów współczesnych.

2. Zabawy taneczne wykonywane były w czasie wspólnych zabaw wiejskich, na weselach oraz innych uroczystościach rodzinnych. Organizowała je głównie młodzież, ale do zabawy wciągała i pokolenie starszych. Taki zabawowy, radosny i beztroski charakter posiadają następujące tańce kaszubskie: Nasza nienka, Maruszka, Okrąć się wokół, Mulszka, Zańc, Wiem jo wiem, Nasza koza i Krzyżnik.
3. Tańce zawodu i pracy, spotykane często w kulturze ludowej, na Kaszubach zazwyczaj wyrażają radość z osiągnięć w pracy lub ośmieszają ludzkie niedołęstwo. Do tego typu tańców należą: Owczarz, Szewc, Cepórz, Kowal i Glemda.
4. Tańce popisowe są reprezentowane na Kaszubach dość skromnie. Należą do nich: Dżúk, Koséder, Wóltók i Diabli tónc. Pod względem techniki tanecznej, wyrazu artystycznego, ruchu i rysunku, są to najbogatsze formy taneczne. Początek swój wywodzą z popisu i chęci pokazania swych umiejętności tanecznych, więc prawdopodobnie z zalotów. Taki zresztą charakter tych tańców zachował się do dzisiaj.

Oprócz zaprezentowanych w tym zeszycie dziewięciu tańców kaszubskich, Wojewódzki Ośrodek Kultury w Gdańsku wydał dalsze 3 zeszyty "Tańców kaszubskich" oraz "Tańce kociewskie" w opracowaniu Pawła Szełki. Zbiory te dają możliwość przygotowania bogatego repertuaru tanecznego z regionu Kaszub i Kociewia.

RĚBACKÍ TÓNČ

„Rěbackí tónč“ je kniha, která obsahuje všechny tónové znaménky, které se používají v českém jazyce. Tato kniha je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině. V knize jsou uvedeny všechny tónové znaménky, které se používají v českém jazyce, a jsou také uvedeny příklady jejich použití. Tato kniha je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině.

Knihu „Rěbackí tónč“ lze použít jako učebnici nebo jako příručku. Je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině. V knize jsou uvedeny všechny tónové znaménky, které se používají v českém jazyce, a jsou také uvedeny příklady jejich použití. Tato kniha je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině.

RĚBACKÍ TÓNČ

„Rěbackí tónč“ je kniha, která obsahuje všechny tónové znaménky, které se používají v českém jazyce. Tato kniha je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině. V knize jsou uvedeny všechny tónové znaménky, které se používají v českém jazyce, a jsou také uvedeny příklady jejich použití. Tato kniha je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině.

Knihu „Rěbackí tónč“ lze použít jako učebnici nebo jako příručku. Je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině. V knize jsou uvedeny všechny tónové znaménky, které se používají v českém jazyce, a jsou také uvedeny příklady jejich použití. Tato kniha je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině.

„Rěbackí tónč“ je kniha, která obsahuje všechny tónové znaménky, které se používají v českém jazyce. Tato kniha je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině. V knize jsou uvedeny všechny tónové znaménky, které se používají v českém jazyce, a jsou také uvedeny příklady jejich použití. Tato kniha je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině.

RĚBACKÍ TÓNČ

„Rěbackí tónč“ je kniha, která obsahuje všechny tónové znaménky, které se používají v českém jazyce. Tato kniha je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině. V knize jsou uvedeny všechny tónové znaménky, které se používají v českém jazyce, a jsou také uvedeny příklady jejich použití. Tato kniha je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině.

Knihu „Rěbackí tónč“ lze použít jako učebnici nebo jako příručku. Je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině. V knize jsou uvedeny všechny tónové znaménky, které se používají v českém jazyce, a jsou také uvedeny příklady jejich použití. Tato kniha je velmi užitečná pro všechny, kteří se chtějí naučit číst a psát v češtině.

R Ę B A C K I T Ó N C

"Rębacki tóno"^{1/} jest tańcem mężczyzn. Wśród tańców regionu kaszubskiego jest to bodaj jedyny, który do współczesnych nam czasów utrzymał się jako taniec męski. Wprawdzie "Dzëk" jest również tańcem mężczyzn, ale w ostatnich czasach dziewczęta potrafiły wpleść do niego swoją rolę. Rębacki pozostał bez zmian.

Jak wskazują wzmianki był on kiedyś tańcem^{2/} ściśle obrzędowym. Wyrażał radość rybaków z okazji udawania się na połów lub też z powrotu z udanego połowu. Obrzęd zagiął zupełnie, pozostał taniec^{3/}.

Z uwagi na fakt, iż na mierzei helskiej nie uprawia się roślin czy warzyw, oraz że brak zupełnie owoców, rybacy nie mogli wytwarzać wina. Napoje musiano kupować. A że często "klepano biedę", więc na wino nie starczało i kupowano piwo. Piwo było przysmakiem rybaków podczas każdej obrzędowej uroczystości.

Ponieważ udany połów lub wyjście na połów były momentami największej radości, przeto piwo lało się jak z przysłowiowej beczki. Zrozumiały staję się też fakt, że rej musieli tu wodzić rybacy, jako bohaterzy połowów. Dlatego taniec ten wykonywany był wyłącznie przez mężczyzn, którzy tańczyli z kuflem piwa w rękę^{4/}.

Należy podkreślić jeszcze jeden ważny szczegół, mianowicie to, że taniec ten wykonywano w drewniakach, zwanych po kaszubsku "korkami" /kuerki/.

M U Z Y K A

Muzyka "Rębackiego tónca" stanowi formę trzyczęściową. Cały czas utrzymywana jest w wolnym tempie. Charakterystyczne jest to, że część I i III są ośmiotaktowe, a część II składa się tylko z 4 taktów.

Grajkowie ludowi część I i III melodii grali bez powtórek, natomiast część II z powtórką. W ten sposób spro-

wadzało się wszystkie części melodii tańca do jednakowych schematów budowy, do ośmiotaktowych melodii.

Melodia jest łatwa, prosta i rytmiczna. Zanotowano ją podczas zabawy weselnej w Karwi w roku 1937 i w Borze koło Jastarni w roku 1938.

O P I S T A Ń C A

Kroki w Tańcu rybackim są proste, oparte o rytmiczną pracę nóg. Rytmiczność jest podkreślana i akcentowana jeszcze bardziej przez wykonywanie tańca w drewniakach. Do wykonywania tańca w drewniakach należy zespół przyzwyczajając od momentu zapoznawania się z tym tańcem.

Zespół, który nauczył się kroków tańca bez drewniaków, nie wykona go później w drewniakach - będą one spadały z nóg tancerzom.

Krok nr 1 /rzucany/ wykonuje się w czasie jednego taktu muzyki.

Na raz - uderzenie piętą lewej nogi o podłogę,
na 1 - krok w przód lewą nogą,
na dwa - uderzenie piętą prawej nogi o podłogę,
na 1 - krok w przód prawą nogą.

Krok nr 2 /druźbowy/ wykonuje się w czasie dwóch taktów muzyki w rytmie dwumiarowym. Rytm kroku oparty jest na czterech ósemkach. Krok druźby, to zwykle kroki w przód.

Na raz - krok w przód lewą nogą /z krzesaniem/,
na dwa - krok w przód prawą nogą /z krzesaniem/,
w rozbiciu na elementy wygląda to następująco:
na raz - wyrzucenie lewej nogi w przód na odległość kroku z równoczesnym uderzeniem piętą o podłogę,
na 1 - postawienie lewej nogi na podłogę z przytupem,
na dwa - wyrzucenie prawej nogi w przód na odległość kroku z równoczesnym uderzeniem

piętą o podłogę,
na i - postawienie prawej nogi na podłogę z przytupem.

Krok nr 3 /polkowy boczny dostawny/ wykonuje się w czasie jednego taktu muzyki.

Na raz - krok w bok /skośnie w przód/ prawą nogą,
na i - dostawienie lewej nogi do prawej,
na dwa - krok w bok /skośnie w przód/ prawą nogą,
na i - dostawienie lewej nogi do prawej.

Uwaga: - Niektórzy rybacy podawali mi, że drugi takt muzyki rozpoczynano nogą lewą, a więc takty nieparzyste rozpoczynano prawą nogą, a parzyste - lewą.

Krok nr 4 i 9 /posuwany - sywóny/. Wykonuje się go w ciągu jednego taktu muzyki drobnymi krokami w półprzysiadzie.

Na raz - mały krok w przód lewą nogą, suwając drewniakiem po podłodze,
na i - mały krok w przód prawą nogą, suwając drewniakiem po podłodze,
na dwa - jak poprzednio na "raz" "i",
na i - " "

Uwaga: - Krok dziewiąty różni się od czwartego tym, że na "dwa" zamiast posuwu lewą nogą w przód, wykonuje się krok w przód z przytupem.

Krok nr 5 /podskok krzyżowany/. Wykonuje się go w ciągu jednego taktu muzycznego.

Na raz - krok w przód lewą nogą, stawiając ją przed nogą prawą /rys. 1/,
na i - podskok na lewej nodze,
na dwa - krok w przód prawą nogą, stawiając ją przed nogą lewą,
na i - podskok na prawej nodze.

Krok nr 6 /podskok posuwany/. Wykonuje się go w czasie jednego taktu muzyki.

Na raz - krok w przód lewą nogą,

- na 1 - podskok na lewej nodze o pół stopy w przód z posuwem,
- na dwa - krok w przód prawą nogą,
- na 1 - podskok na prawej nodze o pół stopy w przód z posuwem.

Krok nr 7 - /dziarski - dzérszczi/. Wykonuje się go w czasie dwóch taktów muzyki.

- Takt 1
- na raz - tupnięcie lewą nogą o podłogę,
  - na 1 - tupnięcie lewą nogą o podłogę,
  - na dwa - tupnięcie lewą nogą o podłogę i przeniesienie ciężaru ciała na nią,
  - na 1 - krok w przód prawą nogą z przytupem. Tancerz tym krokiem przyjmuje hardą postawę, podrzucając zadzierżyscie głowę do góry.

Takt 2 - całość wykonuje się tak samo jak w takcie 1, z tą tylko różnicą, że zamiast lewą - rozpoczyna noga prawa. Reszta bez zmian.

Krok nr 8 - /kuflorz/. Wykonuje się w czasie dwóch taktów muzyki.

- Na raz - krok w przód lewą nogą,
- na 1 - krok w przód prawą nogą,
- na dwa - krok w przód lewą nogą z przytupem,
- na 1 - zatrzymanie.

W czasie drugiego taktu tancerze wykonują te same kroki jak w takcie pierwszym, z tą tylko różnicą, że kroki w przód rozpoczynają nogą prawą, a więc wszystkie elementy wykonywane są nogą przeciwną w porównaniu z taktem pierwszym.

O P I S F I G U R T A Ń C A

"Rebacki tónc" wykonują mężczyźni. Przez cały czas trwania tańca mężczyźni trzymają w ręku kufel z piwem, fajkę lub chustkę^{5/}. Drugą ręką powinna być wolna dla dodawania sobie animuszu lub do utrzymywania równowagi.

Figura I - jest wykonywana przez jednego tancerza solo, w czasie 8 taktów muzyki. Tancerz wykonujący swoją partię solo, prowokuje innych rybaków do popisów przed dziewczętami. Przez cały czas trwania melodii tancerz tańczy krokiem nr 1, chodząc dookoła sali - gestem i mimiką zaprasza do tańca /rys. 2/.

Figura II^{6/} - jest wykonywana przez kilku mężczyzn zaproszonych przez solistę, z tym, że tańczący tworzą koło i tańczą "na popis". Jest to odpowiedź na wezwanie pierwszego tancerza. Tancerze tańczą krokiem nr 2, a tancerz solowy krokiem nr 4. Przez cały czas trwania drugiej części melodii /8 taktów/, od taktu 9 do 16 /rys. 3/.

W czasie trwania II figury, solista tańczy w środku koła. Tancerze tańczący dookoła solisty, wzbraniają mu wstępu do swego "kręgu". Soliście udaje się wejść do kręgu tancerzy w czasie 16 taktu melodii.

Figura III - Wykonuje się ją w czasie 8 taktów muzyki w kole: bez trzymania się za ręce /od taktu 17 do 24/. Tańczą cały czas krokiem nr 3, jeden za drugim po obwodzie koła w I kierunku ruchu tańca, bądź też czwórkami /zygzakiem/ - patrz odmiana kroku nr 3 w przód i w tył.

Na pierwszą wartość ósemkową w 24 takcie krzyczą "heja", a na trzecią ósemkową wartość "hip", robiąc równocześnie na palcach w tył zwrot. Melodia od taktu 17 do 24 powtarza się, a tancerze wykonują to samo, ale w odwrotnym kierunku /rys. 4/.

Figura IV - Wykonuje się ją w czasie 8 taktów /od 1 do 8/ muzyki. Tancerze po dwóch /parami/ na obwodzie koła /rys. 4/ krokiem nr 9 tańczą naokoło siebie jak dwa ozupurne koguty. W czasie powtórki melodii /takt 1-8/ tancerze zmieniają kierunek tańca /I kierunek ruchu tańca/.

Figura V^{7/} - /zaproszenie niewiast do tańca/. Wykonuje się ją w czasie 8 taktów muzyki, tj. od 9 do 16 taktu melodii. Tancerze krokiem /nr 5/ podskocznym krzyżowym podchodzą do upatrzonej niewiasty w czasie czterech taktów muzyki /9-12/ i ukłonem /rys. 5/ zapraszają niewiastę do tańca /w czasie od 13-16 taktu muzyki/.

Figura VI - /zabawowa/. Wykonuje się ją w czasie 8 taktów muzyki /od 1 do 24/ parami. Tańczący tworzą koło. Pary złożone lewymi ramionami zgiętymi w łokciach tańczą krokiem nr 6 naokoło siebie w I kierunku ruchu tańca /rys. 55/; w prawej ręce tancerze trzymają kufel z piwem, a tancerki chustkę.

Figura VII - /zbratanie/. Wykonuje się ją w czasie 8 taktów muzyki. /Powtórka taktów od 17 do 24/. Tancerze zatrzymują się w miejscu i w czasie czterech taktów muzyki /od 16 do 19/ częstują tancerki piwem. Następnie w czasie dalszych czterech taktów muzyki /od 20-24/ sami wypijają resztę piwa z kufła. Dziewczęta w tym samym czasie tworzą grupki taneczne po 2 do 4 tancerek poza obwodem koła i krokiem nr 6 łączą się w grupy.

Figura VIII - /odprowadzenie/. Wykonuje się w czasie 16 taktów muzyki, tj. od 1 do 8 z powtórką i składa się z dwóch części /rys. 7/.

Część I - trwa przez 8 taktów muzyki:

a/ mężczyźni: przez pierwsze dwa takty /takt 1 i 2/ posuwają się krokiem nr 7 do środka koła. Przez następne dwa takty /3 i 4/ wracają tym samym krokiem na dawne miejsce.

Na drugą wartość taktu wołają zawsze "hip".

b/ niewiasty: uchwyciwszy się za ręce, tworzą małe koła /poza obwodem poprzedniego miejsca wspólnego tańca/ i tańczą krokiem nr 5 przez pełnych 8 taktów.

c/ mężczyźni - zorientowawszy się po powrocie na miejsce, że dziewczęta bawią się same, podchodzą do nich krokiem nr 7 w czasie 4 taktów /takt 5-8/ muzyki.

Figura IX - /kuflorz/. Składa się z dwóch części i wykonuje w czasie 16 taktów muzyki /od 9 do 24/.

Część I - /odprowadzenie/. Wykonuje się w czasie 8 taktów muzyki /od 9 do 16 taktu/.

Mężczyźni krokiem nr 6 odprowadzają tancerki na miejsce. Tancerki tańczą krokiem nr 2. W czasie taktu 16 żegnają je ukłonem.

Część II - /kuflorz/. Wykonuje się w czasie 8 taktów muzyki /od 17 do 24 taktu/.

Mężczyźni, zostawiwszy niewiasty zaczynają swój ostatni popis. Krokiem nr 8 - promieniście - zbliżają się do środka koła /rys. 8/, spotkawszy się w środku, równocześnie z tupnięciem trącają się kuflami^{8/} aż do zakończenia melodii. Melodia od taktu 17 do 24 może się powtarzać tyle razy, aż tancerz solowy da znak zakończenia tańca. Po znaku - orkiestra ostatni raz powtarza melodię, w czasie której tancerze krokiem nr 7 schodzą z placu tańca.

1/ W niektórych okolicach taniec zwano: "kleporz rebacki", lub "kuflorz".

2/ August Piper i Jaks Trybula z Boru koło Jastarni opisywali mi taniec rybacki w roku 1934.

3/ Jeszcze dziś starzy rybacy z Jastarni opowiadają, że do niedawna utrzymywał się taki zwyczaj, iż z chwilą pojawienia się ławic śledzi, szprota lub łososia, każdy rzucał dom, rodzinę, wesele, chrzciny lub zabawę i ruszał na połów, by jak najwięcej złowić.

Franciszek Detlaf z Łeboza w roku 1934 opowiadał mi swoje przeżycia z roku 1921: Oto będąc w czasie Wielkanocy w gościnie u krewnych w Jastarni, udał się w towarzystwie gospodarzy w Święto do kościoła. W czasie nabożeństwa ktoś wpadł do kościoła i krzyknął "sledze sóm tu" /pojawiły się ławice śledzi/.

- Nie minęło pięć minut, a kościół opustoszał. Pozostało w nim zaledwie parę starszych osób. Kto młody i zdrowy, bezzwłocznie udał się na połów.

- 4/ Są ślady, że taniec ten zwano w niektórych okolicach "kuflorzem". Opowiadali o tym Feliks Baran ze Sobieńczyca i Jan Szymański z Domatówka.
- 5/ Rybacy z Boru mówili o kuflu z piwem, rybacy z Kuźnicy o fajce, a mieszkańcy Chłapowa i Karwi o dużej czerwonej kraciastej chusteczce.
- 6/ Od figury II począwszy aż do końca tańca, publika przyglądająca się popisom, zazwyczaj dopingowała ich wołaniem "heja - hip".
- 7/ Wprawdzie "Rębacki tónc" jest tańcem mężczyzn, to jednak autor dla rozszerzenia akcji tańca wprowadza również tancerki w figurze V, VI, VII i VIII. Jest to zgodne z opisem tego tańca, ponieważ od czasu do czasu wciągano do kręgów tańczących mężczyzn, również niewiasty.
- 8/ W Borze tańczono tę figurę tak długo, aż ostatni kufel został rozbity od "trącania się". Gdy wśród tańczących zostały jeszcze tylko 2 całe kufle - kończono taniec. Naturalnie doping wołaniem "heja - hip" - pomagał tancerzom w tłuczeniu kufli.

W Ő Ł T Ő K ^{1/} /Wetrójnik/

W czasie zbierania materiałów folkloru kaszubskiego w latach 1929-38, zanotowałem między innymi opis "Trojaka". Pamiętam jak niektórzy Kaszubi^{2/} chwalili się tym, że "nie tylko Ślązocy mają trojaka - ale ji mē go téż mómē".

Trojak ten w dużej mierze, a przede wszystkim w układzie przypominał trojaka śląskiego. W roku 1931 zetknąłem się ze stolarzem Janem Konką z Tupadeł i porozmawiałem z nim między innymi o trojaku. Podał mi on zupełnie nowe określenia tego tańca, a i charakter jego był zupełnie inny - jakiś morski. Myślałem początkowo, że mowa tu o jakimś zupełnie innym, nieznanym mi morskim tańcu. Gdy jednak w roku 1934 wywody Konkego potwierdził stary weselny grajek - krawiec Feliks Baran z Sobieńczyc, zrozumiałem, że natrafiłem na rodzimy taniec morski - Wółtók, który w formie tanecznej w południowych rubieżach kaszubskiego regionu uległ upodobnieniu do trojaka śląskiego. Wółtók jest zatem tańcem morskim. W części pierwszej należy ruchami rąk oddać ruch fal morskich. Natomiast drugą część - oberkową, szybką - obrazującą wiry wód - należy, szczególnie dla mężczyzn, potraktować solowo.

O P I S   T A Ń C A

Część pierwszą tańca tańczono we troje /jeden tancerz i dwie tancerki lub odwrotnie/.

K R O K I

Krok nr 1 - wykonuje się w czasie 8 taktów melodii /jest to zwykły krok marszowy wykonywany w ten sposób, że na każdą pierwszą część taktu wypada jeden krok/.

Takt 1 - krok w przód lewą nogą,

Takt 2 - krok w przód prawą nogą,

Takt 3 - krok w przód lewą nogą,

Takt 4 - krok w przód prawą nogą z równoczesnym wspięciem

na wysokie półpalce i zatrzymaniem się,

Takt 5 - ukłon /w formie dygu/ z równoczesnym przeniesieniem prawej nogi do tyłu - krok w tył.

Takt 6 - lewą nogą krok w tył,

Takt 7 - prawą nogą krok w tył, do lewej nogi.

Krok nr 2 - wykonuje się w ciągu dwóch taktów muzycznych.

Takt 1 - na raz - postawienie lewej nogi w przód na podłożu na niskie półpalce z równoczesnym przeniesieniem ciężaru ciała na nią,
na dwa - podskok na lewej nodze. Kolano prawej nogi podnieść w tym czasie do poziomu,
na trzy- wytrzymanie.

Takt 2 - na raz - postawienie prawej nogi w przód na podłożu na niskie półpalce z równoczesnym przeniesieniem ciężaru ciała na nią,
na dwa - podskok na prawej nodze, kolano lewej nogi podnieść w tym czasie do poziomu,
na trzy- wytrzymanie.

Krok nr 3 - jest to zwykły bieg w przód, wykonywany szybkimi, drobnymi krokami w takim tempie, by jedna ósemkowa nuta odpowiadała jednemu krokowi.

Krok nr 4 - jest to krok dziewczęcy /krok boczny dostawny/, przy czym każdy ruch nogą równa się czasowi trwania jednej ósemkowej nuty.

Na raz - krok w bok prawą nogą,
na dwa - dostawienie lewej nogi do prawej,
na trzy- krok w bok prawą nogą,
na raz dostawienie lewej nogi do prawej,
na dwa - krok w bok prawą nogą,
na trzy- dostawienie lewej nogi do prawej itd.

Inne kroki - Poza wyszczególnionymi krokami używanymi stale, dopuszczalne są kroki solowe wykonywane w rytmie $3/8$. Stosowano tu najczęściej podskoki, rozbiegi do podskoków w formie trzech kroków, obroty mężczyzn na palcach lub piętach i synkopowane przy-

tupy na "raz", "dwa" lub "raz", "dwa", "trzy",
"raz".

O P I S F I G U R T A Ń C A

Wóltók wykonuje się w rytmie $3/8$. Tancerze ustawieni do tańca we troje - trojakami. Każda figura składa się z dwóch części, to jest z pierwszej powolnej i drugiej żywej.

U g r u p o w a n i e: Jeżeli trójki powstały z par tańczących /zob. rys. nr 16/, wówczas uzyskamy ugrupowanie trójek w dwóch różnych układach: grupa I - gdzie w środku będzie mężczyzna /rys. nr 10/, a po jego bokach niewiasty, a w trójkach sąsiednich grupy drugiej - będzie odwrotnie, to jest w środku niewiasta, a po bokach mężczyźni /obrazowy rysunek 15 i schematyczny 16/. Bywały przypadki, że do wóltoka tancerze ustawiali się od razu trójkami/ nie tworzą trójek z tańczących par/, wówczas przyjmowano ugrupowanie, w którym mężczyzna zawsze był w środku trójki /jak na rys. 11a,b,c/, czyli w tańcu występowała dwukrotna ilość niewiast w stosunku do mężczyzn.

Figura I - wykonuje się ją w ciągu 8 taktów muzyki.

Część 1 - trójki ustawione naprzeciw siebie w odległości mniej więcej od 4 do 5 kroków. Wykonuje się ją w czasie od 1 do 4 taktu muzyki. Trójki trzymając się za ręce krokiem nr 1 zbliżają się ku sobie czterema krokami /rys. 10/. W czasie marszu trójek do siebie, tancerze wykonują wymachy złączonymi ramionami, naśladując rozkołysane fale morskie, jeden wymach odpowiada jednemu taktowi muzyki - jak poniżej:

takt 1 - wymach do tyłu,

takt 2 - wymach do przodu,

takt 3 - wymach do tyłu,

takt 4 - wymach przodem do góry.

Część II - wykonuje się czasie od 5 do 8 taktu muzyki. Tancerze kontynuując krok nr 1, cofają się teraz w ciągu czterech taktów muzyki. Pochód w tył /5 takt/ tancerze rozpoczynają niskim ukłonem. Ręce podobnie jak w części pierwszej wykonują wymachy:

takt 5 - dołem w tył,

takt 6 - dołem w przód,

takt 7 - dołem w tył,

takt 8 - dołem w przód.

Całą tę figurę powtarza się wraz z powtórką melodii od 1 do 8 taktu muzyki.

Uwaga: Przy większej ilości trójek, tancerze ustawiają się w czworobok, sześciobok lub ośmiobok. Wówczas w czasie pierwszych 8 taktów tańczą 1, 3, 5 itd. trójka, a pozostałe balansują. Przy powtórcie melodii /od 1 do 8 taktu/ tańczą trójki pozostałe /rys. 11/.

Figura II - Wykonuje się ją w tempie żywym, w czasie 24 taktów muzyki, to jest od 9 do 32 taktu. Są to wiry, a właściwie popisy solowe poszczególnych trójek. Stąd też ta figura może mieć kilka rodzajów wykonania. Najczęściej spotykano figurę, którą nazywano przeplotką. Trwa ona przez 8 taktów /tancerz tańczy z każdą dziewczyną po 4 takty/ i jest powtarzana jeszcze dwa razy /w sumie tańczy się ją trzy razy/.

Figura IIa - polega na tym, że tancerz obtańcowuje kolejno czterema krokami kroku nr 2, najpierw sąsiadkę z lewej strony /rys. 12/, łącząc się z partnerką zgiętymi w łokciach ramionami /rys. 17/, a potem znowu czterema krokami tańczy z partnerką z prawej strony /zob. rys. 12/. Tancerka będąca bez partnera zazwyczaj robiła jeden pełny obrót dwunastoma drobnymi krokami w czasie 4 taktów - wykonując na każdą wartość ćwierciową jeden ruch nogą, krok nr 4.

Figura IIb - zwana inaczej żeglarską, wygląda następująco:

Układ: mężczyzna w środku, po bokach niewiasty.

- a/ - tancerz rozpoczyna taniec z partnerką po swej prawej stronie, zatoczywszy z nią koło szalonym wirem w II kierunku ruchu tańca krokiem nr 2 w czasie 4 taktów muzyki, trzymając się wyprostowanymi na całą długość ramion prawymi rękami /rys. 13/.
- b/ - w tym czasie druga tancerka krokiem nr 4 tańcząc sama, zatacza koło średnicy około 60 cm w I kierunku ruchu tańca. W następnych czterech taktach muzyki następuje zmiana partnerek /zob. rys. 14/. Tancerz teraz tańczy z partnerką z lewej strony krokiem nr 2, w wirze w II kierunku ruchu tańca, a tancerka z prawej strony krokiem nr 4 zatacza koło solo w kierunku przeciwnym. Tę figurę powtarzamy jeszcze dwa razy /czyli tańczy się ją trzy razy po osiem taktów/.

Figura IIc - zwana "Swarzewska zalotnica" posiada następujący układ:

- a/ - tancerz rozpoczyna taniec z partnerką po prawej stronie, zataczając w czasie 4 taktów muzyki pełne koło. Tancerze jednak nie trzymają się za ręce - tylko tańczą obok siebie, zwróceniem twarzami w kierunku ruchu tańca. Tancerze tańczą krokiem nr 2, trzymając ręce na biodrach /rys. 14/.
- b/ - w tym czasie tancerka z lewej strony krokiem nr 3 zatacza wielkie koło wokół tańczącej pary w ten sposób, by po 4 taktach znaleźć się na swoim dawnym miejscu. W czasie następnych czterech taktów role się zmieniają. Tancerz tańczy z partnerką z lewej strony, a tancerka z prawej zatacza wielkie koło wokół tańczącej pa

Figura II d - zwana "guslorzem" albo "czarownikiem" wprowadza największą żywiołowość.

U k ł a d: W środku niewiasta, po bokach mężczyźni. Jak na rys. 15 i 16a. Ten układ powstanie wówczas, kiedy tancerze ustawiają się trójkami. Jest to figura, w której dozwolone są solowe partie mężczyzn popisujących się przed niewiastą /byłyby ich ruchy zgodne były z rytmem muzyki/.

a/ - niewiasta drobnym krokiem nr 4 wiruje w miejscu,
b/ - mężczyźni wykonują następujące /do wyboru/ popisy, przy czym w każdej trójce można zastosować inny ruch:

1/ Wykonuje się 12 razy po 3 takty. Trzy kroki rozbiegu /każdy krok = ósemkowej nucie/ w 1 takcie, skok i lądowanie w takcie drugim.

2/ Wykonuje się 12 razy po dwa takty.
Takt 1 - podskok w górę } na przemian
takt 2 - lądowanie

3/ Wykonuje się 12 razy po 2 takty,
przewrót gwiazdą na rękach w jedną stronę /dwa takty muzyki/,
przewrót gwiazdą na rękach w drugą stronę /dwa takty muzyki/.

4/ Gonitwa krokiem nr 3 przez 24 takty muzyki.

5/ Wykonuje się 6 razy po 4 takty:
obrót w lewo na palcach lub pięcie /przez dwa takty/ i cztery przytupy w czasie trzech wartości trzeciego i pierwszej wartości czwartego taktu muzyki.

W następnych czterech taktach to samo w odwrotną stronę.

Figura II daje nam sporo możliwości, zatem im większy zespół, tym różnorodniejsze może być jej wykonanie.

Według oceny najstarszych rybaków, charakter morski w drugiej części tańca najbardziej podkreślają figury:

IIb, IIc, IID. Pierwsza część tańca - figura I musi oddawać falowanie morza, druga - wiry wodne. Wykonanie "Wóltôka" w wyżej opisany sposób zobrazuje nam skłócone fale morskie.

DZEK

PÓŁNOCNY I POŁUDNIOWY

- 1/ Wóltôk, to nazwa złożona z dwóch pojęć - "wól" = wał / tutaj w znaczeniu olbrzymiej fali/, a więc wał fali morskiej, oraz "tók", powstałe od "tóklowanie" - kłótnia. Nazwą wóltók określano gwałtowne uderzenia fal o brzeg w czasie sztormów wiosennych lub jesiennych. Wóltók oznacza więc "skłócone fale". Nazwę wóltók określającą równocześnie taniec /znany dziś również pod nazwą trojak/ spotkałem w dwóch wypadkach, a mianowicie: u Jana Konki w Tupadłach w roku 1931 oraz u Feliksa Barana w Sobieńczycach w roku 1934. Prof. Jadwiga Mierzejewska zbierając w latach 1930-33 materiały do opracowania tańców kaszubskich na tzw. "Kępie Swarzewskiej", spotkała się z nazwą wetrójnik. Są więc do wyboru trzy nazwy: a/ Trojak /która rozpowszechniła się w okresie między I a II wojną światową z uwagi na pewne podobieństwo do trojaka śląskiego/, b/ Wetrójnik /nazwa zanotowana z okolic Swarzewa i Wielkiej Wsi, oznacza taniec we troje/, c/ Wóltók /nazwa zanotowana w Tupadłach i Sobieńczycach - a oznaczającą mocno rozkołysane fale morskie/. Z nazw tych wybrałem "Wóltók" jako najbardziej kaszubską, a równocześnie bardzo trafnie określającą morski charakter tańca.
- 2/ Augustyn Tocka ze Strzelna, Franciszek Treder z Grzybna i Bernard Grzenia z Sierakowic.

DZĚK

PÓŁNOCNY I POŁUDNIOWY

D Ż Ę K P Ó Ł N O C N Y

Dżek, to taniec, który przetrwał do naszych czasów w kilku wersjach. Na południu Kaszub zwano go "żek" /od żuka - "żuk = żek"/, a na wybrzeżu znano go pod nazwą Dżek /Dżek = dzik/. Nazwę "dżek - dzik można łączyć z pojęciem dzik - zwierzę lub też dzik - dzikość, a więc wykonywaniem czegoś dziko, w konkretnym przypadku "dziki taniec". Jadwiga Mierzejewska w swoich badaniach nad folklorem kaszubskim napotkała ślady, które wskazują na pochodzenie /Dżeka" od tańców korsarskich, wykonywanych dziko^{1/}.

Sporo mamy śladów działalności korsarzy na bursztynowym brzegu. Znamienny jest fakt, że byli oni lubiani przez ubogich mieszkańców wybrzeża, a nawet mieli w nich sojuszników w obronie przed "panami".

Nie więc dziwnego, że szereg zwyczajów lub obyczajów korsarskich przeniknęło do chaty rybaka i że przyjął się tu nawet dziki taniec korsarski.

Życie rybaka zazwyczaj było spokojne, monotonne i samotne, choć nieraz obfitujące w groźne momenty w walce z żywiołem morskim. Toteż gdy zjawiali się piraci z łupem i gorzałką, byli nie lada atrakcją dla spokojnych mieszkańców jantarowego brzegu, a młodzież chętnie naśladowała taneczne i zabawowe "wyczyny" korsarzy.

Tak oto "Dżek" - dziki taniec przyjął się na wybrzeżu i szybko rozprzestrzenił na Kaszubach.

Jakkolwiek było kilka wersji tańca i w zależności od środowiska bywały one różnie dobierane, to krok i melodia wszędzie były te same.

Melodię "Dżeka" winno się grać bardzo szybko "presto" $M.M.♩ = 124$, przy czym tancerze tańczą w rytmie wartości ósemkowych. Na południowych krańcach Kaszub spotyka się melodię wykonywaną w tempie $M.M.♩ = 72$. Melodia zyskuje na powadze, ale za to tancerze często nie dotrzymują tempa, bo muszą w tym wypadku krok taneczny wykonywać w tempie wartości szesnastkowych, to jest w tempie dwa razy szybszym od rytmu

muzyki. Takie wykonywanie "Dzeka" jest mało popularne.

O P I S   T A Ń C A

Muzyka "Dzeka" opiera się na szesnastkowych wartościach rytmicznych i napisana jest w takcie 2/4.

W opisie nie określa się wykonywanych czynności w czasie trwania każdej szesnastkowej nuty, natomiast podaje się ruchy nóg, rąk lub ciała w czasie uderzania głównych akcentów metrycznych taktu muzycznego, a więc na raz - i - dwa - i.

K R O K I

Krok nr 1 - wykonuje się w czasie dwóch taktów muzyki, w rytmie 2/4.

Takt 1 - na raz - podskokiem rozkrok przednio-tylny i skrzyżowanie nóg /lewa noga przed prawą/-
rys. 18,
na i - wytrzymanie,
na dwa - podskokiem zmiana nóg /prawa nogą przed lewą/,
na i - wytrzymanie.

Takt 2 - na raz rozkrok zwykły podskokiem,
na i - wytrzymanie,
na dwa - zeskok do pozycji szóstaj,
na i - wytrzymanie.

Krok nr 2 - balans, wykonuje się w ciągu dwóch taktów muzyki.

na raz - odstawienie lewej nogi w lewo,
na i - wytrzymanie,
na dwa - dostawienie nogi prawej do lewej,
na i - wytrzymanie.

Takt 2 - na raz - odstawienie nogi prawej w prawo,
na i - wytrzymanie,
na dwa - dostawienie nogi lewej do prawej,
na i - wytrzymanie.

Krok nr 3 - podskoki jednoznaczne /wykonuje się w czasie trwania jednego taktu muzycznego/.

na raz - krok w przód lewą nogą z równoczesnym przeniesieniem na nią ciężaru ciała,

na 1 - podskok w przód na lewej nodze z równoczesnym podniesieniem prawego kolana do poziomu,

na dwa - krok w przód prawą nogą z równoczesnym przeniesieniem ciężaru ciała na nią,

na 1 - podskok na prawej nodze w przód z równoczesnym podniesieniem lewego kolana do poziomu.

Inne kroki i ruchy - poza wyszczególnionymi stałymi krokami w "Dzłku" występują jako partie solowe mężczyzn.

W partiach solowych wykonywano następujące czynności^{2/}:

a/ wysokie podskoki /skok wykonuje się w czasie jednego taktu muzyki/.

Na raz - z postawy trzeciej, skok obunóż na palce i odbicie się od podłogi,

na 1 - lot w górę z równoczesnym wyrzutem i wyprostem nóg /prawą w prawo-skos, lewą w lewo-skos/ do poziomu. Tułów skłonić do przodu, ręce wyciągnięte w przód, starają się dotknąć palców stóp /rys. 19/.

na dwa - równoczesne uderzenie obiema rękami o nogi, w najwyższej fazie lotu /rys. 19/. Najlepiej, kiedy można uderzyć lewą ręką lewą stopę, a prawą ręką prawą stopę. Jeżeli tancerze nie posiadają takiej wprawy wystarczy uderzyć w łydkę lub kolano,

na 1 - opadająca faza skoku, która równocześnie jest przygotowaniem do odbicia się o podłogę przed nowym skokiem.

b/ chłostanie^{3/} - wykonuje się w czasie czterech taktów muzyki.

Takt 1 - na raz - krok w przód lewą nogą,

na dwa - krok w przód prawą nogą,

Takt 2 - na raz - krok w przód lewą nogą i zatrzymanie się w marszu. Równocześnie prawą ręką wykonać ruch, jakby kogoś przed sobą smagało się batem,

na dwa - wytrzymanie,

Takt 3 - na raz - krok w przód prawą nogą,
na dwa - krok w przód lewą nogą.

Takt 4 - na raz - krok w przód prawą nogą i zatrzymanie w marszu. Równocześnie smagnięcie ręką lewą.

c/ cięcie szablą - wykonuje się w czasie czterech taktów muzyki.

Takt 1 - na raz - krok w bok prawą nogą,
na dwa - dostawienie lewej nogi do prawej.

Takt 2 - na raz - krok w bok prawą nogą z równoczesnym zatrzymaniem ruchu w tym kierunku. Prawa ręka wykonuje ruch cięcia szablą w prawo,
na dwa - wytrzymanie.

Takt 3 - na raz - krok w bok lewą nogą,
na dwa - dostawienie prawej nogi do lewej,

Takt 4 - na raz - krok w bok lewą nogą, z równoczesnym zatrzymaniem ruchu w tym kierunku. Lewą ręką wykonujemy cięcie w lewo.

d/ marynarski - wykonuje się w czasie 4 taktów muzyki - ciągnięcie lin okrętowych.

Takt 1 - na raz - krok w przód lewą nogą z równoczesnym lekkim skrętem górnej części tułowia w prawo oraz wyciągnięcie w przód lewej ręki,
na dwa - krok w przód prawą nogą, skręt tułowia w lewo i wyciągnięcie w przód prawej ręki.

Takt 2 - na raz - krok w przód lewą nogą z przeniesieniem na nią ciężaru ciała oraz wyciągnięcie lewej ręki w przód,

- na dwa - dostawienie prawej nogi do lewej, do pozycji trzeciej na wysokie półpalce, oraz dołączenie w przód prawej ręki do lewej /jakby chwyt oburącz za linę/.

Takt 3 - na raz - odstawienie prawej nogi krok w tył ruchem przez półprzysiad i zatrzymaniem jej w półprzysiadzie z równoczesnym przeniesieniem ciężaru ciała na prawą nogę - złożone ręce sprowadzamy szerokim łukiem przodem w dół nad kolano prawej nogi /ruch musi obrazować silne pociągnięcie liny/,

na dwa - dostawienie nogi lewej do prawej, do poz. 3, wyprost tułowia, wspięcie na palce i podniesienie obu rąk do góry nad lewe ucho.

Takt 4 - na raz - powtórzenie elementu z taktu pierwszego /raz/,

na dwa - dostawienie nogi lewej do prawej, do poz. 3, wyprostowanie tułowia i złożenie rąk na biodra.

O P I S F I G U R

W Dżeku występują dwa ugrupowania tancerzy: zespół oraz tancerze występujący solo. W zespole jedną połowę stanowią niewiasty, a drugą mężczyźni. Poszczególne figury taneczne oddzielone są od siebie częścią melodii, zwaną przygrywką, w czasie której tancerze przygotowują się do nowej figury tanecznej. Każda figura taneczna trwa przez czas dwukrotnego zagrania pełnej 8 taktowej melodii, a więc w czasie 16 taktów muzyki.

Figura I - taniec rozpoczynają mężczyźni dwoma donośnymi gwizdami przypadającymi w czasie drugiego taktu przygrywki /dwie ostatnie ćwierćnoty oznaczone akcentami/. Tancerze krokiem nr 3 rzędem wpadają na scenę, zataczając koło, po czym ustawiają

się w dwa rzędy, jeden oddalony od drugiego około 3 kroków /rys. 21/.

Figura II - W czasie przygrywki na ostatnią nutę oznaczoną krzyżykiem, tancerze podskokiem robią zwrot w rzędach twarzami do siebie /rys. 21/. W tym ustawieniu w czasie trwania melodii, tancerze tańczą krokiem nr 1. W drugiej figurze występują już pierwsi soliści, którzy krokiem nr 3 serpentynami obiegają tancerzy w obu szeregach /rys. 21/ w ten sposób, że po obiegnięciu zamieniają się miejscami. Soliści w czasie przygrywki przed figurą 2, ustawiają się z boku przed szeregami.

Figura III - zwana korsarską^{4/}. W czasie przygrywki dwa rzędy tańczących ustawiają się skośnie wobec siebie /w kształcie odwróconej litery V/-zob:rys. 22. Tancerze przez cały czas melodii tańczą krokiem nr 1. W czasie ostatnich dwóch ćwierćnut w drugim takcie przygrywki, soliści wykonują dwa głośne gwizdy i wpadają między tańczących. Soliści oznaczeni kwadratem tańczą krokiem marynarskim, a soliści oznaczeni kółkiem, wykonują wysokie podskoki w czasie tej figury /zob. rys. 22b/.

Figura IV - w czasie przygrywki tancerze ustawiają się do "walki" i powstają dwa fronty:

a/ grupa tancerzy - skupiona i zwarta,

b/ grupa solistów /zob. rys. 23/.

Figura ta ilustruje walkę pomiędzy tancerzami i solistami. Tancerze tańczą krokiem "chłostanie", soliści tańczą krokiem "cięcie szablą". W walce tej zwyciężają tancerze wypędzając zwartym szykiem solistów - korsarzy w kierunku strzałki.

Figura V - /taniec radości - zwycięstwa/. W czasie przy-

grywki każdy z tancerzy podbiega zwykłymi krokami do swej tancerki i w czasie ostatnich dwóch ćwierćnut akcentowanych w przygrywce, dwoma mocnymi tupnięciami w podłogę zaprasza partnerkę do tańca. Tancerze i tancerki trzymając się za ręce, rzędem zataczają krokiem nr 3 koła w kierunku ruchu wskazówek zegara /rys. 24/. Na ostatnią wartość ćwierćnutową w 8 takcie silne tupnięcie nogą, po czym w tył zwrot na pierwszą wartość ćwierćciową w 1 takcie powtórki melodii - wszyscy tańczą w odwrotnym kierunku. Przy zmianie kierunku nie zmieniają rąk, robią tylko zwrot ciałem.

Figura VI - w czasie przygrywki tancerze w kole dzielą się parami. Pary stoją naprzeciw siebie /mężczyźni plecami do środka koła, niewiasty w kole zewnętrznym, zwrócone twarzami do środka - rys. 25/, trzymając się oburącz równolegle. Jednak na ostatnie dwie ćwierćciowe nuty przygrywki, z gwizdem znowu wpadają korsarze - soliści. Musi ich być taka sama ilość jak tańczących par. Każdy solista podbiega do z góry upatrzonej pary, włącza się do niej na trzeciego tancerza i równocześnie z rozpoczęciem melodii, wykonują trójkami /trzymając się za ręce/ szalone wiry krokiem nr 3/ każda trójka w innym kierunku - rys. 26/. Po 8 taktach tańca trójki zaczynają kolejno znikać, przy czym muzyka gra melodię tyle razy /bez przeplatania wstępem/, aż wszystkie trójki opuszczą scenę.

KROKI DŽĚKA POŁUDNIOWEGO

Elementy ruchu kroków Džeka południowego wykonuje się w wartościach ósemkowych. Różnią się one od kroków Džeka północnego przede wszystkim tym, że rozpoczynamy je rozkrokiem obydwojma nogami w bok /w Džeku północnym rozpoczynamy rozkrokiem przednio-tylnym/.

Pełny element kroku zasadniczego wykonuje się w czasie dwóch taktów muzyki, w rytmie 2/4.

K R O K   Z A S A D N I C Z Y:

Krok rozpoczynamy od poz. 6. Krok zasadniczy wykonywany jest w miejscu.

Takt 1 - na raz - podskokiem rozkrok obydwoma nogami,
na i - zeskok do poz. 6,
na dwa - podskokiem rozkrok przednio-tylny
/lewa noga w przód/,
na i - zeskok do poz. 6.

Takt 2 - na raz - podskokiem rozkrok przednio-tylny
/prawa noga w przód/,
na i - zeskok do poz. 6,
na dwa - rozkrok obydwoma nogami w bok,
na i - zeskok do poz. 6.

K R O K   P O D S K O C Z N Y   /CWAŁ/:

W czasie jednego taktu muzyki wykonyuje się dwa pełne kroki owału. Elementy ruchu wykonyuje się wartościami ósemkowymi.

na raz - krok w przód podskokiem lewą nogą z równoczesnym przeniesieniem ciężaru ciała na nią oraz podniesieniem kolana prawej nogi do poziomu,
na i - /zmiana nóg/ - krok w przód podskokiem prawą nogą z równoczesnym przeniesieniem ciężaru ciała na nią oraz podniesieniem kolana lewej nogi do poziomu,
na dwa - krok w przód podskokiem lewą nogą z równoczesnym przeniesieniem ciężaru ciała na nią oraz podniesieniem kolana prawej nogi do poziomu,
na i - /zmiana nóg/ - krok w przód podskokiem prawą nogą z równoczesnym przeniesieniem ciężaru ciała na nią oraz podniesieniem kolana lewej nogi do poziomu.

W układzie figur można się wzorować na figurach opisanych w DzŹku północnym.

NASZA NENKA

-
- 1/ Prof. Jadwiga Mierzejewska opowiadała mi o tym dnia 6.XII.1954 roku na naradzie konsultantów zespołu choreografów w WDTL w Gdańsku.
  - 2/ DzŹk z zastosowaniem partii solowych spotkano w latach 1933-37 w miejscowościach: Jastarnia, Strzelno, Luzino, Wejherowo i Chylonia. W każdym z wymienionych środowisk stosowano inny rodzaj "solowania" w tańcu. Opis powyższy jest zbiorem różnych solowych wykonań DzŹka, z których instruktor-choreograf może dowolnie korzystać.
  - 3/ Chłostanie i cięcie można wykonać również w tempie dwa razy szybszym, nie zwiększając tempa melodii.
  - 4/ Figura obrazuje walkę korsarzy z ich prześladowcami.

NASZA NĚNKA

NASZA NĚNKA

N A S Z A   N Ę N K A

"Nasza nęńka" - to jedna z zabaw tanecznych, która dawno już straciła swój obyczajowy charakter i przekształciła się w taniec zabawowy.

Znany jest przysłowiowy upór Kaszubów. Obserwujemy go u Kaszubki "nęńki" - matki, szczególnie w okresie wydawania córki za mąż.

Częste targi rodziców^{1/} o wysoki ekwiwalent pieniężny za wydawaną córkę w "transakcjach" małżeńskich to codzienne troski wielu "gburów". O tym jak bardzo sprawa ta była powszechna i ważna, świadczą inscenizowane zabawy dorosłych i dzieci na temat przetargów małżeńskich^{2/}.

"Nasza nęńka" była ongiś pieśnią obyczajową - weselną, śpiewaną zazwyczaj przed oczepinami, a ściśle przed północą. W ten sposób akcentowano początek współżycia pary młodych oraz zgodę rodziców: bo przecież "nęńka" rzekła "jo" i stro-
na przeciwna też "jo"^{3/}. Zgoda była zatem obopólna, choć czę-
sto nie młodych, ale tylko ich rodziców.

O P I S   T A Ń C A

Metrum tańca 2/4. Taniec żywy, w tempie polkowym. Pary tańczących tworzą koło w ten sposób, że mężczyźni są na zewnątrz koła, a kobiety w środku /rys. 27/. Wszyscy tańczą w drugim kierunku ruchu tańca.

K R O K I

Krok nr 1 - wykonujemy w rytmie czterech taktów muzyki.

Takt 1   - na raz - krok w przód lewą nogą,
              na 1 - dostawienie nogi prawej do lewej,
              na dwa - krok w przód lewą nogą,
              na 1 - dostawienie nogi prawej do lewej.

Takt 2   - na raz - krok w przód lewą nogą,
              na 1 - dostawienie nogi prawej do lewej,

na dwa - krok w przód lewą nogą z mocnym tupnięciem.

Takt 3 - na raz - krok w przód prawą nogą,
na i - dostawienie nogi lewej do prawej,
na dwa - krok w przód prawą nogą,
na i - dostawienie lewej nogi do prawej.

Takt 4 - na raz - krok w przód prawą nogą,
na i - dostawienie nogi lewej do prawej,
na dwa - krok w przód prawą nogą z mocnym tupnięciem.

Krok nr 2 - podskoki zwykle ^{4/}. Na jeden takt przypadają kolejno dwa kroki lewą i prawą nogą:
na raz - krok lewą nogą w przód wraz z przeniesieniem na nią ciężaru ciała,
na i - podskok na lewej nodze, a kolano prawej nogi unieść do poziomu,
na dwa - krok w przód prawą nogą wraz z przeniesieniem na nią ciężaru ciała,
na i - podskok na prawej nodze, a kolano nogi lewej unieść do poziomu.

Krok nr 3 - zwany po kaszubsku: krok nożycowy, wykonuje się w ciągu dwóch taktów muzyki. Krok wykonuje się w miejscu.

Takt 1 - na raz - tupnięcie lewą nogą,
na i - wytrzymanie,
na dwa - wyrzut nogi prawej w lewo-skos w przód, z równoczesnym nieznacznym podskokiem na lewej nodze,
na i - na pierwszą wartość szesnastkową wstrzymać ruch nogi, a w czasie drugiej szesnastki, wyrzucona w przód prawa noga wraca na miejsce, by w drugim takcie:

Takt 2 - na raz - tupnąć nogą,
na i - wytrzymać,
na dwa - wyrzucić lewą nogę w prawo-skos w przód,

z równoczesnym nieznacznym podskokiem na prawej nodze,

na 1 - na wartość pierwszej szesnastki wytrzymać ruch nogi, a w czasie drugiej wartości szesnastkowej wyrzucona w przód lewa noga wraca na miejsce.

Klaskanie - wykonuje się w ciągu 4 taktów muzyki.

Takt 1 - na raz - klasnąć dłońmi wyciągniętymi przed sobą,

na 1 - wytrzymanie,

na dwa - wzajemne klaśnięcie w dłonie partnerów:

ręce wyciągnięte równolegle w przód, prawa dłoń tancerki uderza w lewą dłoń tancerza, a lewa dłoń tancerki w prawą dłoń tancerza /równocześnie/,

na 1 - wytrzymanie.

Takt 2 - na raz - } jak w takcie 1,

na 1 - }

na dwa - wzajemne klaśnięcie w prawe dłonie /prawa dłoń tancerki o prawą dłoń tancerza/,

na 1 - wytrzymanie.

Takt 3 - na raz - } jak w takcie 1,

na 1 - }

na dwa - wzajemne klaśnięcie w lewe dłonie,

na 1 - wytrzymanie.

Takt 4 - powtórzenie taktu pierwszego.

O P I S F I G U R

Wszystkie figury "Naszej nienki" składają się z dwóch części, a mianowicie: ze stałej "a", która występuje jako część pierwsza każdej figury /8 taktów tańca z powtórzeniem/, oraz części drugiej - zmiennej "b" /następnych 8 taktów tańca, od 9-16 taktu/.

Figura Ia - /stała/. Wykonuje się ją w czasie pierwszych 8 taktów muzyki. Tancerze tańczą krokiem nr 1,

zataczając koło w drugim kierunku ruchu tańca /rys. 27/. Tancerki są więc wewnątrz, a tancerze na zewnątrz koła.

Pary trzymają się następująco: prawa ręka tancerza łączy się z lewą ręką partnerki w ten sposób, aby podane były ręce wewnętrzne, zgięte i zabaczone w łokciach. Dłoń tancerki spoczywa w dłoni tancerza. Ręce zewnętrzne /kierunkowe/, lewa tancerza i prawa tancerki złączone dłońmi i wyciągnięte w przód /zob. rys. 58, 28a,b/. Tancerze tańczą twarzami zwrócenii w drugim kierunku ruchu tańca krokiem nr 1 przez 8 taktów, po czym zatrzymują się w 8 takcie na drugiej części taktu /ćwierćnućie/, z równoczesnym zwrotem do środka koła /rys. 29/.

Krok nr 1 rozpoczynają nogi zewnętrzne: lewa tancerza i prawa tancerki.

Figura Ib - /zmienna/. Wykonuje się ją w czasie następnych 8 taktów muzyki, od 9-16 taktu. Tancerze zatrzymują się w miejscu na obwodzie koła, przodem zwrócenii do środka koła, tańczą w miejscu krokiem nr 2 unosząc kolano do poziomu i uderzając w nie na przemian rękami. W tym samym czasie tancerki czterema krokami idą w przód do środka koła krokiem nr 2 /w czasie dwóch taktów muzyki - 9 i 10 takt/. W czasie czwartego kroku zatrzymują się i z chwilą rozpoczęcia 11 taktu muzyki, rozpoczynają krokiem nr 2 cztery kroki wstecz /w czasie dwóch taktów muzyki - 11 i 12 takt/. Nie wracają one do swego tancerza, ale do tancerza po prawej stronie /zob.rys. 29/. Równocześnie rozpoczyna się czterema krokami /krokiem nr 2/ marsz do środka koła /takt 13 i 14/, przy czym na "dwa-i" w takcie 14 zatrzymują się w rozkroku na półpalcach /lewa noga w tyle - prawa w przodzie/. Na raz w takcie 15 robi w tył zwrot przez lewe ramię, rozpoczynając równocześnie marsz

/krokiem nr 2/ do swego partnera czterema krokami w czasie 15 i 16 taktu muzyki.

Figura IIa - Jak figura Ia - tancerze tańczą po obwodzie koła krokiem nr 1.

Figura IIb - /klaskanie/ wykonuje się w czasie 9 do 16 taktu muzyki. Tancerze zatrzymują się po pierwszej części na obwodzie koła w ten sposób, że tworzą jedno wspólne koło /pary twarzami zwrócone do siebie - rys. 30/. Tańczący klaszczą w ręce w tak muzyki /dwa razy po cztery takty/, jak opisano w kroku nr 4.

Figura IIIa - jak figura Ia - stała, tancerze krokiem nr 1 tańczą po obwodzie koła w czasie pierwszych 8 taktów muzyki.

Figura IIIb - /nożycowa/ wykonywana jest w miejscu. Ustawienie jak w figurze IIb - patrz rys. 30; wykonuje się ją w czasie 8 taktów - od 9 do 16. Tancerze w miejscu wykonują krok nr 3.

Figura IVa - jak figura Ia.

Figura IVb - /grożenie/ wykonuje się w czasie 8 taktów tańca, od 9 do 16, wartościami ósemkowymi.

Ustawienie: Pary tworzą koło jak w figurze I /rys. 29/, a więc dziewczęta w środku, mężczyźni na zewnątrz koła zwróceniem przodem do siebie. Ręce oparte na biodrach.

Wykonanie jest następujące:

Takty	Ruchy tancerzy	Ruchy tancerek
9 takt	grożą tancerce lewą ręką	zdziwiona dziewczyna kładzie lewy policzek na lewy bark
10 takt	grożą tancerce prawą ręką	zdziwiona dziewczyna kładzie prawy policzek na prawy bark
11 takt	jak w takcie 9	
12 takt	jak w takcie 10	

i tak dalej aż do 16 taktu muzyki.
Taniec zazwyczaj kończy się figurą Ia.

-
- 1/ Zwyczaj uzgadniania ceny za rękę swej córki przedstawił Bernard Sychta w dramacie obyczajowym "Hanka sę żeni".
  - 2/ Wyrażone to jest w pieśniach śpiewanych do inscenizacji, np.: "Glemda", "Ożenił jem so", "Józefik", "Nasza nēnka" i "Hejda stōro".
  - 3/ Jeżeli matka powiedziała "tak", to nie wolno jej się sprzeciwiać; tak musi być, jak matka postanowiła.
  - 4/ Krok ten często wykonywano w miejscu - nie w ruchu.

OWCZARZ

O W C Z A R Z

Owczarz - to jedna z zabaw, która wywodzi się z dawnych obrzędów "powitania wiosny", kiedy to pasterze wypędzali swe "karna"^{1/} owiec na "wiłodzi"^{2/}, sąsiadujące zazwyczaj z jeziorami lub gęstymi borami.

Według opowiadań starych Kaszubów^{3/} obrzęd ten rozpoczął się zazwyczaj w sobotę, piętnaście dni przed Zielonymi Świątami, a kończył w środę przed dniem Wniebowstąpienia^{4/}. W wypadku zimnej wiosny, obrzęd ten obchodzono nawet po Zielonych Świątach.

Z całej osady wypędzano owce na dużą polanę - na punkt zborny - a stąd do rzeki, stawu lub jeziora /zależnie od tego co było w pobliżu/. Tu - co sprawniejsi młodzieńcy - brali po kolei swoje owce i kąpali je w wodzie. Po kąpieli owce wypędzano na zieloną polanę lub łąkę, by się wełna nie zabrudziła i dobrze wyschła. Po kilkudniowym pobycie owiec na polanie, przeważnie od poniedziałku, odwiedzali je tłumnie mieszkańcy wsi i rozpoczynało się strzyżenie owiec. Zdobyte w okresie przednówka dużej ilości wełny z "postrzyżyn owiec" dawało mieszkańcom wsi uzasadniony powód do zabawy i świętowania. To też dzień, kiedy po postrzyżynach wypędzano ostrzyżone owce na pastwisko, na którym miały pozostać przez cały okres lata, obfitował w różne zwyczaje i obyczaje, będące wyrazem radości z okazji nastania wiosny^{5/} bądź też pożegnania pasterza z osiedlem^{6/}, a nawet zadokumentowania, że nareszcie pasterze mogą rozpocząć swój pasterski żywot^{7/}.

Obrzędy były radosne i beztroskie i w takim też duchu rozdziły się zabawy na tle tych obrzędów. Do naszych czasów przetrwała jedna z najstarszych zabaw tanecznych - "Owczarz".

Różnorodność tekstów świadczy o bogactwie tematyki tego obrzędu, a fakt, że temat melodyczny wykorzystano tak w zabawie jak i w tańcu, dowodzi również, że Kaszubi szukali coraz to nowych, bogatszych form artystycznych, jako oprawy obrzędu.

W tańcu, oprócz tancerzy, udział biorą postacie: tancerz, pies i wilk - jako soliści. Wpleciono też fragmenty inscenizacyjne, które są niewątpliwie jedną z pozostałości żywego i barwnego obrzędu "Postrzyżyn"owiec, połączonego tu na Kaszubach zapewne z obrzędem składania bóstwom urodzaju ofiar - wełny, owiec i ukwieconych wieńców.

O P I S   T A Ń C A

Owczarz - to jeden z tańców wykonywanych w trójmiarze, a ściśle w takcie 3/8. Tempo dość żywe - około 144.

K R O K I

Krok nr 1 - /balans/ wykonuje się w czasie dwóch taktów muzyki.

Takt 1 - na raz - tupnięciem postawić lewą nogę obok prawej z równoczesnym przeniesieniem ciężaru ciała na nią,

na dwa - wymach prawej nogi przed lewą w lewo /noga w kolanie wyprostowana/,

na trzy- ruch powrotny z wymachu prawej nogi.

Takt 2 - na raz - postawienie prawej nogi obok lewej z tupnięciem i przeniesieniem ciężaru ciała na nią,

na dwa - wymach lewej nogi przed prawą w prawo,

na trzy- ruch powrotny nogi lewej z wymachu.

Krok ten powtarza się do 8 taktów. W czasie ósmego taktu następują dwa tupnięcia na pierwszą i drugą ćwierćnutę melodii.

Krok nr 2 - /owczarski/ wykonuje się w ciągu dwóch taktów muzyki.

a/ w miejscu:

- na raz - krok lewą nogą w przód wraz z przeniesieniem ciężaru ciała na nią,

na dwa - podskok na lewej nodze - kolano prawej nogi podnieść w przód do poziomu,

na trzy - wytrzymanie.

b/ w ruchu:

- Takt 1 - na raz - krok lewą nogą w przód wraz z przeniesieniem ciężaru ciała na nią,
na dwa - podskok na lewej nodze - kolano prawej nogi podnieść przodem do poziomu,
na trzy - wytrzymanie.
- Takt 2 - na raz - krok prawą nogą w przód wraz z przeniesieniem ciężaru ciała na nią,
na dwa - podskok na prawej nodze - kolano lewej nogi podnieść przodem do poziomu,
na trzy - wytrzymanie.
- Krok nr 2b - w ruchu, można z powodzeniem stosować w ruchu wstecznym, cofając.
- Krok nr 3 - wypady - wykonuje się w czasie dwóch taktów muzyki.
- Takt 1 - na raz - wypad prawą nogą w prawo. Prawa noga mocno zgięta w kolanie, lewa wyprostowana, stopą nie odrywając się od podłogi. Równocześnie obie ręce wyciągnąć w prawo,
na dwa i trzy - wytrzymanie.
- Takt 2 - na raz - powrót prawej nogi do lewej, do postawy z lekkim odchyleniem tułowia w lewo. Ręce na biodrach,
na dwa i trzy - wytrzymanie.
- Krok nr 4 - /wstydlivy/ - dziewczęcy, wykonuje się w czasie dwóch taktów muzyki.
- Takt 1 - na raz - prawą nogą krok w prawo-tył, z równoczesnym lekkim skrętem całego tułowia i głowy w prawo. Ręce na biodrach /tancerka niejako z pogardą odwraca się od tancerza/,
na dwa i trzy - wytrzymanie.

- Takt 2 - na raz - powrót prawej nogi do lewej z równoczesnym skrętem tułowia i głowy do pozycji wyjściowej,
na dwa i trzy - wytrzymanie.
- Krok nr 5 - /straszenie/ - wykonuje się w czasie dwóch taktów muzyki.
- Takt 1 - na raz - wykonać krok w przód prawą nogą z tupnięciem. Ręce na biodrach. Mina harda,
na dwa i trzy - wytrzymanie.
- Takt 2 - na raz - powrót prawej nogi do lewej,
na dwa i trzy - wytrzymanie.
- Krok nr 6 - /wydzieranie owiec/ wykonuje się w czasie dwóch taktów muzyki - w pozycji półprzysiadu.
- Takt 1 - na raz - skok prawą nogą krok w przód,
na dwa - dostawienie lewej nogi do prawej podskokiem i wyciągnięcie obu rąk do przodu.
- Takt 2 - na raz - skok lewą nogą krok w tył,
na dwa - dostawienie podskokiem prawej nogi do lewej, z równoczesnym cofnięciem obu rąk do bioder /jakby się komuś coś wydzierało z rąk/,
na trzy- wytrzymanie.
- Krok nr 7 - /bieg/ wykonuje się w ciągu 4 taktów muzyki.
- Takt 1 - na raz - krok lewą nogą w przód,
na dwa - krok prawą nogą w przód,
na trzy- krok lewą nogą w przód.
- Takt 2 - na raz - krok prawą nogą w przód,
na dwa - krok lewą nogą w przód,
na trzy- krok prawą nogą w przód.
- Takt 3 - na raz - krok lewą nogą w tył,
na dwa - krok prawą nogą w tył,
na trzy- krok lewą nogą w tył.

Takt 4 - na raz - krok prawą nogą w tył z tupnięciem,
na dwa - dostawienie lewej nogi do prawej z tup-
nięciem,
na trzy - wytrzymanie.

O P I S F I G U R

Każda figura składa się z dwóch części, odpowiadających dwom częściom melodii.

Figura Ia - wykonuje się ją w czasie 8 taktów muzyki z pow-
tórką.

Ustawienie: - Tancerze stoją w dwóch szeregach /szereg dziew-
cząt i szereg mężczyzn/ w odległości około 6-8
kroków, zwróceniem przodem do siebie /rys. 31/.
Ręce na biodrach. Tancerze w miejscu tańczą tę
figurę krokiem nr 1, dziewczęta na każde tupnię-
cie nogą śpiewają "bim", a chłopcy na każdy wy-
mach nogą śpiewają "bam". W ten sposób na raz -
dziewczęta śpiewają "bim", a na dwa - chłopcy
śpiewają "bam". Przez cały czas melodii słyszy
się "bim-bam". W czasie trwania tej figury, sta-
ry owczarz stoi między szeregami tancerzy i tan-
cerek śpiewając pierwszą zwrotkę "Owczarza".

Figura Ib - wykonuje się ją w czasie drugiej części melodii,
tj. od 9 do 16 taktu muzyki:

a/ w czasie od 9 do 12 taktu muzyki, tancerze
krokiem owczarskim /nr 2/ tańczą cztery kro-
ki w przód. Szeregi dziewcząt i chłopców zbli-
żają się do siebie,

b/ w czasie 15 i 16 taktu muzyki, tancerze tym
samym krokiem tańczą cztery kroki w tył /sze-
regi wracają na miejsca/. Ten cały element
powtarza się,

c/ Owczarz tańczy z boku, w miejscu, krokiem nr 2.

Przez cały czas figury Ib, tancerze śpiewają jak poniżej:

Takt 9-12 - mężczyźni śpiewają słowa refrenu:

"Co ôwcóm, to skopkóm,
to jagniążętóm".

Takt 13-14 - dziewczęta śpiewają cd. refrenu:

"Co pannóm, to dzéwkóm,
to niebożętóm".

Figura IIa - wykonuje się w czasie od 1 do 8 taktu muzyki z powtórzeniem.

Ustawienie: Jak do figury I /rys. 31/. Między szeregi tancerek i tancerzy wpadają jeszcze trzy postacie: uciekający wilk, goniący go pies i drugi pasterz. Wilk i pies biegną pochyleni ku przodowi. Pies goniąc wilka szczeka głośno "hau-hau". Obydwaj pastersze zabiegają wilkowi drogę, by nie uciekł z czworokątnego pola między szeregami tańczących. Tańczący wykonują figurę: dziewczęta krokiem nr 5, a chłopcy krokiem nr 6. Przez cały czas trwania tej figury chłopcy śpiewają tekst:

"Oddejj - le wilku mego barónka,
bo oę wŹłoję^{8/} grŹby^{9/} postrónkę^{9/}"

Figura IIb - wykonuje się ją w czasie od 9 do 16 taktu muzyki. Figura ta ilustruje gonitwę za wilkiem. W dalszym ciągu pies goni wilka na polu między szeregami tańczących, a pastersze nie wypuszczają wilka poza obręb szeregów.

a/ w czasie od 9 do 12 taktu, tańczący wykonują krok nr 7 pierwszy raz, a w czasie od 13 do 16 taktu muzyki drugi raz,

b/ cała ta część figury /IIb/ powtarza się:

Refren:

"Co ôwcóm, to skôpkóm
to jagniążętóm.
Co pannóm, to dzéwkóm,
to niebożętóm".

Śpiewają teraz obaj pasterze, wilk i pies znikają.

Figura IIIa - wykonuje się ją w czasie pierwszych 3 taktów muzyki. Figura ta wyraża radość na skutek odzyskania owcy i przepędzenia wilka z terenu pastwiska.

Ustawienie: jak poprzednio.

Dwaj owczarze ujawszy się w parę, tańczą walczyka. W czasie trwania muzyki tańczą:

chłopcy krokiem nr 3,
dziewczęta krokiem nr 4

oraz śpiewają w tym czasie słowa:

"A wilk się przeląk ôwczarza grozbę
ë oddał owcę na jego prosbę".

Figura IIIb - wykonuje się ją w czasie od 9 do 16 taktu muzyki. Szeregi tancerek i tancerzy podbiegają do siebie krokiem nr 7, łączą się w pary i skocznym krokiem oberkowym tańczą aż do zakończenia melodii, śpiewając radośnie:

Refren: "Co ôwcóm, to skôpkóm, to jagniążętóm,
co pannóm, to dzéwkóm, to niebożętóm".

-
- 1/ "Karno" - stado.
  - 2/ "Wiłodzi" - wyłogi, odłogi, pastwiska.
  - 3/ O zwyczajach pasterskich opowiadali: Bernard Dering ze Strzebielina, Bernard Grzenia z Sierakowic, Jan Rybakowski ze Starego Młyna.
  - 4/ W niektórych wioskach utrzymywały się inne terminy, ale stanowiły one bardzo nikły procent.
  - 5/ Inny fragment obrzędu powitania wiosny w Strzelnie opisał Karnowski w "Ścięciu Kani".
  - 6/ Świadczą o nim pieśni obyczajowe, takie jak:
    - a/ Hejnał. pasterski
    - b/ Gęsy ud.
  - 7/ Są ślady, że w wielu miejscowościach kaszubskich obchodzono dzień wypędzania owiec na pastwiska jako oddzielną uroczystość.
  - 8/ Węłoję - wybić, wychłostać /w tym wypadku wilka/.
  - 9/ Grębym postronkę - grubym postronkiem.

KOSĚS

K O S Ę S

"Kosęs"^{1/} - to dożynkowy korowód w rytmie różnych melodii^{2/}. Bardzo często jest on mylnie utożsamiany z "Koséderem". Prawie w każdej wiosce czy osiedlu mówiono o kosesie i kosederze, jednak niewielu było takich, którzy potrafili wskazać różnicę zachodzącą między tymi tańcami. Toteż do dnia dzisiejszego, nawet u dobrze zorientowanych zbieraczy muzyki kaszubskiej, znaleźć można niewłaściwe zapisy tekstu, melodii lub nazwy tych tańców.

"Kosęs" musiał jednak istnieć jako oddzielna forma muzyczna i choreograficzna, skoro utrzymały się dwie różne nazwy. Wiele trzeba było poświęcić trudu i zachodu, by wreszcie spotkać osoby, które potrafiły wskazać istotną różnicę między tymi dwoma formami muzycznymi i choreograficznymi^{3/}.

Kosęsem nazywano zawsze pochód żniwiarzy. Oni to po zakończeniu prac żniwiarskich formowali się w długi korowód^{4/}, którym schodzili z pola i wchodzili do wsi, by oznajmić zakończenie prac żniwnych na polu. Charakterystyczne było to, że korowód formował się już na polu. Właśnie tutaj kosiarze "rej wodzili", oni dawali hasło pleceni wianków^{5/}, im też zawsze przypadał zaszczyt wręczania "wińca" starszyźnie wsi. Spośród kosiarzy zawsze wybierano wodzireja, zwanego "żniwnym wójtem", który nie tylko kierował pochodem czy uroczystością dożynek, ale był równocześnie odpowiedzialny za układ korowodu. Moment wejścia pochodu kosiarzy na plac dożynkowy we wsi, był przestrzegany pieczołowicie. Żniwiarze szli zazwyczaj poważni i skupieni z pieśnią na ustach. Zawsze dołączał się ktoś z instrumentem, tworząc kapelę.

Przed "górami"^{6/} kosiarze dopiero pokazywali swój kunszt. Pochód był kluczową pozycją obrzędu i dlatego zawsze miał poważny charakter. Można by go było porównać z chodzonym, stosowanym w innych regionach kraju.

W "Kosęsie" występują trzy główne elementy korowodu:

- a/ ukłon i korowód,
- b/ ustawienie stosów grabi i kos,

c/ popisy.

Te trzy elementy spotykano wszędzie, bez względu na środowisko, rodzaj melodii, rodzaj obrzędu dożynkowego, stosowanego w danej wsi^{7/}.

OPIS TAŃCA - KOROWODU

Kosęs należy traktować jako "polonez dożynkowy". Wykonuje się go do melodii w rytmie trzymiarowym.

K r o k

Krok Kosęsa, to zwykły chód marszowy, wykonywany w takim tempie, by każdy krok odpowiadał wartości jednej ćwierćnuty.

Takt 1 - na raz - krok lewą nogą w przód,
na dwa - krok prawą nogą w przód,
na trzy- krok lewą nogą w przód itd.

Takt 2 - na raz - prawą nogą w przód,
na dwa - lewą nogą w przód,
na trzy- prawą nogą w przód.

O P I S U K Ł A D U

Żniwiarze chodzili w korowodzie parami, kosiarz po lewej, a grabiarka po prawej stronie. Kosiarz lewą ręką trzymał kosę, która opierała się na jego lewym ramieniu. Prawą ręką, zgiętą w łokciu prowadził grabiarkę. Grabiarka lewą ręką "podchwyttem" trzymała się prawego ramienia kosiarza, prawą ręką trzymała grabie, które środkową częścią kija leżały na jej prawym ramieniu. Grabie i kosy przystrojone były kłosami i kwiatami polnymi. Na czele pochodu szła trójka żniwiarzy z wieńcem dożynkowym /jeden mężczyzna i dwie niewiasty/.

Przed trybuną, grabiarka puszczala kosiarza i przesuwała się o pół kroku w przód, kosiarz zdejmował prawą ręką kapelusz, składając ukłon w marszu /rys. 32 i 33/. Korowód zawsze wchodził na plac obrzędowy w ten sposób, by przejść przed trybuną kołem, w pierwszym kierunku ruchu tańca /rys. 34/.

Układ Kosęsa

W wersji ludowej stosowano różne układy. Było ich wiele, a rodzajów ich powiązań całe bogactwo. Zależało to zawsze od inwencji i pomysłowości "wodzireja" żniwiarskiego - "żniwnego wójta".

Jakkolwiek układy w poszczególnych środowiskach spotykano różne, to jednak zgodnie z tradycją w pochodzie stosowano zazwyczaj dziesięć figur. Kolejność stosowania figur była różna i uzależniona od udanych plonów. Najbardziej typowe układy stosowano w Garczu, Luzinie i Strzelnie. Układy te obejmowały figury:

1. koło,
2. gwiazdę,
3. czółenka /małe koła/,
4. wagę /szeregi/,
5. krzyżowanie /marsz po przekątnej/,
6. rzeszota - sita /przepłotka/,
7. domóstwa /kwadraty/,
8. wąż,
9. odwiedziny sąsiadów,
10. plon w stogi.

Wykonanie figur było następujące:

Figura I - koło. Tancerze idąc zwykłym krokiem zataczali koło w drugim kierunku ruchu tańca /rys. 34 i 35/. W czasie wykonywania koła tancerze zdjętym z głowy kapeluszem kłaniają się wszystkim dookoła. Po zatoczeniu pełnego koła, korowód sprzed trybuny skręcał w prawo pod kątem prostym /rys. 36/, udając się do środka koła. Ze środka tancerze rozsypują się parami w gwiazdę.

Figura II - gwiazda. Po dojściu do środka dawnego koła, tancerze rozchodzą się parami w gwiazdę. Najczęściej tworzono gwiazdę 4- lub 6-ramienną w ten sposób, że pierwsza para maszerowała wprzód /na wprost/,

druga para - w prawo
trzecia para - w lewo
czwarta para - w tył i znów od początku,
piąta para - w przód
szósta para - w prawo
siódma para - w lewo
ósma para - w tył itd. /rys. 37/.

Przy rozchodzeniu się w gwiazdy, pary czołowe maszerują krokiem krótkim, prawie w miejscu.

Figura III.- czołenka. Po dojściu czołowej pary na wysokość ramion gwiazdy, czyli na obwód dawnego koła, w ramach każdego ramienia skręcając marszem w lewo /rys. 37/.

Figura IV - waga. Z małych kół /czołenek/ tworzą dwa dwurzędy mijające się z przeciwnych stron. Każdy dwurząd powstaje z dwóch kółek /jak na rys.38/. Dwurzędy rozchodzą się w przeciwne strony, by zawrócić - minąć się, następnie podejść do skrzyżowania.

Figura V - skrzyżowanie. Po mijance, czoło dwurzędów przechodzi po bokach nieco w tył /rys.39/, na wysokości obwodu byłego koła, w punktach 1 i 2, zwracają i maszerują do dawnego środka koła. Tam oba dwuszeregi przecinają się pod kątem prostym, maszerując dalej w swoich kierunkach.

Figura VI - rzeszoto /sitko/. Kiedy czołowe pary doszły mniej więcej na wysokość trybuny, każdy rząd zaczyna się rozdzielać tak, że mężczyźni skręcają w tył na lewo, a niewiasty w tył na prawo, maszerując do środka pochodu /rys. 40/. W kierunku od trybuny maszerują cztery rzędy: kosiarzy, grabiarek - kosiarzy i grabiarek. Po przejściu około 20 kroków rzędy czterokrotnie mijają się, sześcioma krokami ruchem wahadłowym w ten sposób, że gdy np. grabiarki idą

w kierunku do trybuny, to kosiarze w tym czasie maszerują od trybuny i odwrotnie /rys.41/.

Figura VII - domostwo. Po czwartej zmianie każdy rząd maszeruje około 10 kroków na zewnątrz i tam formuje kwadrat /rys. 42/.

Figura VIII - wąż. Po wypełnieniu kwadratów, kosiarze łączą się w jeden rząd, a grabiarki w drugi. Marszem swym, falistą linią, naśladując ruch dwóch węży - kierunek ruchu jest dowolny /rys. 43/.

Figura IX - odwiedziny sąsiadów. Następnie rzędy grabiarek i kosiarzy oddalają się od siebie w przeciwnym kierunku /rys. 43/, skąd zawracają i maszerują przed trybunę, tu rzędy łączą się w pary i maszerują znowu po obwodzie koła /rys. 51/.

Figura X - plon w stogi. Czoło pochodu dochodzi do dawnego środka koła i spiralnie zaczyna się zwinąć. Zwinają się tak długo, aż cały korowód owinie się w jedno wypełnione tancerzami koło /rys. 44/. Z chwilą kiedy koło się zwinęło, z ostatniej pary zaczyna się odwijanie spirali tak, że grabiarki odchodzą w lewo i tam ustawiają grabie w stertę, a kosiarze równocześnie odchodzą w prawo i tam ustawiają stertę kos /rys. 45/. Po ustawieniu narzędzi żniwnych w sterty, następował jeden z tańców. Najczęściej stosowano "Kósédéra" lub "Dzékka". Po tańcu, żniwiarze zabierali swe narzędzia pracy, formowali pochód i parami wychodzili z placu. Udawali się do swych domostw, by tam zostawić narzędzia pracy i przebrawszy się w odświętne stroje, wracali na zabawę dożynkową.

1/ Kosy - /kosiarz/ - taniec lub polonez kosiarzy

2/ Pod nazwą kosy, zależnie od środowiska grano lub śpiewano melodie:

- a/ Chłopi seką żeto - w Luzinie, Gościcinie, Chylonii,
b/ Jachoł Bela z furą sana lub Tê z Dargolewa jes dziewczę /Koseder/ - w Strzeczcu, Sierakowicach, Kartuzach, Żukowie, Chmielnie, Garczu i Grzybnie,
q/ Kuesôrz - w Sobieńczycach, Darzłubiu, Strzelnie, Domatówku i Słowoszynie.
- 3/ Feliks Baran - Sobieńczyce, Leon Żuchola - Domatówko.
- 4/ W korowodzie, a ściślej w pochodzie takim brali udział wszyscy mieszkańcy Środowiska, od "pasturka" - pasterza /często byli to chłopcy od lat 8/ do starców włącznie. Maszerowano zazwyczaj czwórkami /po dwie pary obok siebie/ lub tylko parami, stąd nie dziw, że wąż maszerujących w wielu wypadkach był bardzo długi.
- 5/ Zakończenie koszenia ogłaszano przez dzwonienie "w kosy". Uderzano oseką lub kamieniem o kosę. Dzwonienie było sygnałem dla dziewcząt, by przystąpiono do plecenia wianka.
- 6/ Górą nazywano starszyznę wsi lub osiedla, przed którą odbywały się popisy i której wręczano wieniec.
- 7/ Na Kaszubach obchodzono szereg imprez dożynkowych. Do nich należały: Odczarowanie łąk, Ostatni kłós, Bęks, Ostatnia fura i Ożniwiny. Jedną z nich wieś zazwyczaj obchodziła jako obrzęd główny, dziś zwany dożynkami.

KOSÉDER

K O S É D E R

"Kosédera" Kaszubi uważają za swój taniec rodowy. Tańcząc go, wkładają weń całe uczucie, radość, a nade wszystko powagę. Toteż nigdzie nie spotyka się frywolnego wykonania tego tańca. Koséder jest żywy, ale zawsze poważny, nigdy wulgarny lub groteskowy.

Według zapewnień niektórych przedstawicieli^{1/} z północnych stron naszego kraju, nazwa tańca wywodzi się od słowa kosej, kusej, bądź kuszej. Słowo to - dziś nieznane - jeszcze w latach 1860-1885 oznaczało ucztę rodową, stanową, cechową, a jego znaczenie można porównać z dzisiejszym pojęciem "bankiet". Stąd też ów uroczysty, dostojny i poważny charakter tańca "Koséder".

Zwyczaj ten zaginął podobno wraz z możliwością "wolnych polowań" na dziczyznę /dziki, sarny, zające, bażanty, kuropatwy i kaczki/, kiedy tej dziczyzny zabrakło w naszych lasach i na naszych polach. Był to piękny obyczaj, obchodzony przez myśliwych i pasterzy w listopadzie i znany jako "Roztrębache".

Przez cały czas trwania tańca utrzymuje się prawie tylko jeden zasadniczy krok. Aby przeto ożywić taniec, przeplatano jego poszczególne figury, a właściwie układy poleczką^{2/}.

Ona to właśnie wprowadza do Kosédera nastrój radosny i swobodny, jakkolwiek czasami z pewną dozą żywiołowości.

Niektórzy sędziwi, informatorzy^{3/} mówili mi na podstawie wiadomości od swoich dziadków, że dawniej^{4/} Kosédera tańczono inaczej, bardziej sztywno, dostojniej, tak jak chodzonego. Czasem skrzyżowano nogi; czasem dosuwano nogę do nogi w przód, ale głównym krokiem Kosédera był marsz chodzony. Podany opis jest bardzo podobny do chodzonego, jaki tańczono u Słowian bałkańskich w Macedonii, Bułgarii i w Słowacji^{5/}.

Starzy Kaszubi społeczną rolę Kosédera określali następująco:

- każdą poważną uroczystość kaszubską otwierano Koséderem,
- dom, w którym odbyła się impreza bez Kosédera, traktowano jako wyobcowany,
- w pierwszych parach Kosédera widziano zawsze najszacowniejsze osoby, będące na imprezie, nawet gdyby to był wójt czy starosta,
- Kosédera musi znać każdy Kaszub tak jak pacierz,
- jak długo będzie się tańczyło Kosédera, tak długo będzie można twierdzić, że istnieją Kaszubi.

O P I S T A Ń C A

Taniec wykonuje się w rytmie dwumiarowym w takcie 2/4. Melodia kosederowa składa się z dwóch części: - pierwsza to właściwy koséder, druga - to poleczka. Do Kosédera w zależności od środowiska grano szereg melodii^{6/}, co świadczy o wielkiej popularności tego tańca.

K r o k i

Krok nr 1 - wykonuje się w czasie dwóch taktów muzyki.

Krok polkowy.

Takt 1 - na raz - krok w przód lewą nogą,
na i - dostawienie prawej nogi do lewej,
na dwa - krok w przód lewą nogą z równoczesnym przeniesieniem ciężaru ciała na nią,
na i - wytrzymanie.

Takt 2 - na raz - podskok na lewej nodze oraz skrzyżowanie nóg w ten sposób, że prawą nogę zgiętą lekko w kolanie przenosimy przodem i krzyżujemy z nią lewą nogę, stawiając ją na wysokie półpalce /rys.46/,
na i - wytrzymanie,
na dwa - podskokiem postawić prawą nogę obok

lewej do pozycji 6, z równoczesnym przeniesieniem na nią ciężaru ciała. Lewą nogę wyprostowaną wyrzucamy w przód /rys. 47/,

na 1 - wytrzymanie.

Krok nr 2 - wykonuje się w czasie jednego taktu muzyki.

Postawa: Tancerze stają na prawej nodze. Lewa noga wsparta o podłogę na wysokich półpalcach obok kostki nogi prawej.

na raz - krok w przód lewą nogą, z równoczesnym przeniesieniem ciężaru ciała na nią,

na 1 - podskok na lewej nodze z równoczesnym podniesieniem kolana prawej nogi do poziomu,

na dwa - krok w przód prawą nogą, z równoczesnym przeniesieniem ciężaru ciała na nią,

na 1 - podskok na prawej nodze z równoczesnym podniesieniem kolana lewej nogi do poziomu.

Krok nr 3 - wykonuje się w czasie dwóch taktów muzyki polkowej. Jest to krok polkowy z przytupem.

Takt 1 - na raz - krok w przód lewą nogą,

na 1 - dostawienie prawej nogi do lewej,

na dwa - krok w przód lewą nogą z przytupem,

na 1 - wytrzymanie.

Takt 2 - na raz - krok w przód prawą nogą,

na 1 - dostawienie lewej nogi do prawej,

na dwa - krok w przód prawą nogą z przytupem,

na 1 - wytrzymanie.

Krok nr 4 - to zwykły krok poleczkowy. Polkę kaszubską tańczą się jednak z przytupem na "dwa", z równoczesnym wyrzuceniem drugiej nogi /nie tej, co tupnęła/ do tyłu, co powoduje nieznaczne ugięcie nóg w kolanach /przysiad/ i daje efekt

"dygu" /na Kaszubach zwą to z niemiecka "kniks"/.
Należy jednak unikać przesadnych przysiadów.

O P I S F I G U R

Koséder jest tańcem, w którym każda z figur składa się z dwu części, a mianowicie: część pierwsza - tak zwana zmienna i część druga: stała - poleczka.

Do Kosедера tancerze ustawiają się parami. Ręce skrzyżowane przodem /rys. 48/.

Figurę zmienną kosederową wykonuje się w czasie pierwszych ośmiu taktów melodii, z tym, że tę część się powtarza. Tancerze tańczą zatem zmienną część figury przez 16 taktów muzyki /osiem taktów z powtórką/. Lud w Koséderze wyżywał się w następujących figurach lub układach:

Figura I - /pary w kole/:

a/ pierwszych osiem taktów tancerze tańczą parami w kole, w pierwszym kierunku ruchu tańca /rys. 49/,

b/ powtórka pierwszych ośmiu taktów parami w kole, ale w kierunku przeciwnym.

Figura II - /pojedynczo w kole/:

a/ w czasie pierwszych ośmiu taktów - tancerze tańczą rzędem w kole /rys. 50/. Tancerka przed swoim partnerem w pierwszym kierunku ruchu tańca,

b/ w czasie powtórki 8 taktów muzyki - kierunek ruchu tańca jest odwrotny.

Figura III - /koszycek/:

a/ w czasie ośmiu taktów muzyki, pary trzymając się skrzyżnie /rys. 46, 47, 48/, posuwają się po obwodzie koła w ten sposób, że mężczyzna się cofa, a niewiasta tańczy do przodu,

b/ przy powtórce, ruch tańca zmienia się na przeciwny.

Figura IV - /krzyżyk/:

a/ pary łączą się w krzyżyk /przez podanie rąk, o ile tańczą cztery pary/ lub w gwiazdę /jeżeli par jest więcej niż cztery - por. rys. 55 i 61/. Można też tworzyć kilka krzyżyków lub gwiazd, w zależności od ilości tańczących. Kierunek tańca nr I,

b/ w czasie powtórki melodii - kierunek ruchu tańca zmienia się w stronę przeciwną.

Figura V -

/przegrody/, jest to taniec dziewcząt i chłopców szeregami w przód i w tył. Tancerze posuwają się zygzakiem, w prawo lub w lewo skos, w przód lub w tył /rys. 52/. Szeregi te najłatwiej tworzyć z par w kole /figura I/ lub z gwiazd /figura IV/. Tancerze trzymają się w szeregu za ręce jak na rys. 52. Jeżeli liczba tancerzy jest duża, można tworzyć więcej podobnych szeregów w ten sposób, że w pierwszym rzędzie są dziewczęta, a w drugim chłopcy - dalej w trzecim znowu dziewczęta, a w czwartym chłopcy itd. Wykonanie tej figury polega na tym, że szeregi dziewcząt w ciągu 1 i 2 taktu muzyki posuwają się prawo-skos do przodu krokiem nr 1, a chłopcy tym samym krokiem posuwają się lewo-skos. Na "raz" - w czasie 3 taktu muzyki, dziewczęta akcentując tupnięciem lewej nogi wykonują zwrot w lewo i przez 3 i 4 takt muzyki kontynuują taniec krokiem nr 1 w kierunku lewo-skos.

To samo robią tancerze z tym, że kierunek tańca prawo-skos, a więc wykonują zwrot w prawo. W ten sposób idąc w przód przez 8 taktów muzyki, wykonują cztery zygzaki. Z chwilą powtórzenia pierwszych ośmiu taktów melodii, to samo powtarza się

krokiem nr 1 w tył.

O poleczce

Stałą częścią łączącą poszczególne figury lub układy Kosédera jest poleczka. Poleczkę wykonuje się w czasie 16 taktów muzyki, a ściśle od 9 do 16 taktu muzyki, granych z powtórką. Aby poleczka nie była zbyt monotonna, urozmaicono ją następująco:

- a/ po figurze I /pary w kole/ tańczono poleczkę parami w kole, stosując krok nr 4,
- b/ po figurze II i III /pojedyncze koła lub koszyczek/ tancerze pozostając w kole chwytają się za ręce i krokiem nr 3 przez 8 taktów tańczą w jedną stronę, a przy powtórcie - zmieniają kierunek ruchu tańca,
- c/ po figurze IV /krzyżyk/ można stosować poleczkę parami krokiem nr 4 lub też z par będących uprzednio w krzyżykach lub gwiazdach - utworzyć małe koło do poleczki i tańczyć krokiem nr 2. Po ośmiu taktach muzyki zmiana kierunku ruchu tańca.

Kolejność stosowania figur nie musi być taka, jaką podałem w niniejszym opisie. W układach ludowych stosowano bardzo dowolną kolejność. Ważny jest natomiast moment, by po części kosederowej następowała część polkowa.

-
- 1/ Zbieżną opinię o spokrewnieniu nazwy tańca "Koséder" z nazwą uczyty rodowej, cechowej lub stanowej podali: Feliks Baran ze Sobieńczyce, Anastazja Błędzka z Zelgoszczy, Jan Dawidowski ze Strzebielina, Bernard Grzenia z Sierakowic, Leon Kierski ze Zwierzewa, Alfons Kulling ze Zblewa, Jan Skrzypski z Bartąga, Augustyn Sikorski z Łęgu, Albert Tetzlaff z Lęborka - długoletni mieszkaniec Gardna, Franciszek Treder z Grzybna.
  - 2/ Sędziwi informatorzy nie mówili o poleczce. Czyżby zatem Koséder sprzed 170 laty nie miał poleczki jako stałej części składowej tańca ?..
  - 3/ Feliks Baran - Sobieńczyce, Józef Biczek - Darzłubie, Franciszek Pobłocki - Puzdrowo, Teofil Wróbel - Luzino, Jan Rybakowski - Stary Młyn.

- 4/ Dotyczy to lat 1805 do 1850.
- 5/ Porównaj: Kazimierz Moszyński, Kultura Ludowa Słowian, część II, zeszyt 2, str. 1331.
- 6/ Znane są melodie:
  - a/ Jachol Bela,
  - b/ Te z Dargolewa jes dziewczę,
  - c/ Jada wozę,
  - d/ Na wesele jada gôsce,
  - e/ Naszô wies se dzys weseli.

MARUSZKA

M A R U S Z K A

Maruska¹⁷ wyjechała się w góry dookoła słynnych "tróćli".
Tróćle, według starych Koczulów¹⁸, tanowały dawni boglarze.
Nie wiadomo, w jakich okolicznościach zrobili się tak tan-
tym, ale z wyrazu "tróć", który trafił to z tróćle do
taktu Maruski, należy wnioskować, że wówczas tam słowem
był jest w taktach słowianowaków. Wszak Koczulów niema-
"tróć" lub "tróć", wzięli z taktu słowianowaków
Zaityka, a więc nie tylko Sobotów, ale również Węgrów,
Słowaków, a nawet Łachów.

Do chwili obecnej nie udało się dowiedzieć, czy
słowianowakowie nie byli w taktach. Wszak słowianowakowie
nie przesunęli się do taktu, jak to było w taktach Sobotów.
czeki.

MARUSZKA

W czasie starożytności, w taktach, w taktach, w taktach,
ta, Maruska miała być epiką, co widać jest z rymów
tępo, melodyczny i żywy, w taktach słowianowaków. W
dowód jak "tróćle", a w taktach "tróćle". W taktach
"tróćle" zostały przekształcone przez słowianowaków w taktach
w podobny sposób do słowianowaków. W taktach, w taktach,
ludu i w taktach. W taktach słowianowaków słowianowaków
tróćle to słowianowaków, tróćle a więc tróćle-
wianów "tróćle" z słowianowaków. W taktach, w taktach,
potęgą słowianowaków słowianowaków "tróćle". W taktach
dla słowianowaków w taktach słowianowaków. W taktach, w taktach,
nieznanymi "tróćle", w taktach "tróćle" były taktach.

W taktach słowianowaków słowianowaków słowianowaków
słowianowaków. W taktach, w taktach, w taktach, w taktach,
w taktach słowianowaków słowianowaków i słowianowaków si-
słowianowaków "tróćle" w taktach słowianowaków słowianowaków
słowianowaków słowianowaków słowianowaków "tróćle" a taktach
Maruska.

M A R U S Z K A

Maruszka^{1/} wywodzi się z grupy tańców zwanych "trôflem". Trôfle, według starych Kaszubów^{2/}, tańczyli dawni żeglarze. Nie wiadomo, w jakich okolicznościach zrodził się ten taniec, ale z wyrazu "szoc", który trafił tu z trôfla do tekstu Maruszki, należy wnioskować, że taniec ten wzorowany jest na tańcach skandynawskich. Wśród Kaszubów mianem "szoc" lub "szkoc", określano ludzi z tamtej strony wody - Bałtyku, a więc nie tylko Szkotów, ale również Szwedów, Norwegów, a nawet Duńczyków.

Do chwili obecnej nie udało się odtworzyć w całości - bogatego niegdyś tańca - trôfla. Do współczesnych nam czasów przetrwała zaledwie jedna forma trôfla pod nazwą Maruszki.

W czasie silnej ekspansji germańskiej na tereny Wybrzeża, Maruszka uległa tym wpływom, co widoczne jest w charakterze, melodyce i rytmice, cechującej niemieckie tańce ludowe jak "Ländler", a właściwie "Teoländler"^{3/}. Niemiecki "Teoländler" został przywieziony przez Kaszubów na Wybrzeże podczas wyjazdów do pracy sezonowej na Saksy, do Reinlandu i Westfalii. Na skutek podobieństwa kaszubskiego trôfla do niemieckiego reinländra, trôfel w wielu środowiskach "zlał się" z niemieckim Teo- czy Reinländrem, dając początek nowej formie tańca pod nazwą "Laura". Sama nazwa już wskazuje na niemieckie wpływy. Forma tańca jest prawie niezmiennym "Ländlerem", "skaszubiono" tylko teksty.

W czystej formie kaszubskiej zachowała się jedynie Maruszka. Lata, w których modna była "Laura" sprawiły, że w wielu środowiskach zapomniano o licznych i bogatych figurach "trôfla" i dlatego zaledwie nieliczni mieszkańcy Kaszub zapamiętali dość skąpe fragmenty "trôfla" w tańcu Maruszka.

O P I S   T A Ń C A

K r o k i

Krok nr 1 - wykonuje się w miejscu, w czasie dwóch taktów muzyki w metrum $3/4$. W tańcu zazwyczaj stosuje się go przez osiem taktów.

Takt 1   - na raz - krok prawą nogą w bok,
          na i   - dostawienie lewej nogi do prawej na
                  wysokie półpalce,
          na dwa - i - trzy - wytrzymanie.

Takt 2   - na raz - krok lewą nogą w bok,
          na i   - dostawienie prawej nogi do lewej na
                  wysokie półpalce,
          na dwa - i - trzy - wytrzymanie.

Krok nr 2 - /krok boczny dostawny/ wykonują go wszyscy w czasie jednego taktu muzyki:
na raz - krok w bok prawą nogą,
na dwa - dostawienie lewej nogi do prawej,
na trzy- wytrzymanie nóg w bezruchu.

Krok nr 3 - /dziewczęcy/ wykonuje się w czasie 4 taktów.
1. Przez dwa takty - stosujemy krok nr 2,
2. W czasie trzeciego taktu dziewczęta wykonują pełny obrót przez prawe ramię trzema krokami, odpowiadającymi rytmowi trzech ćwierćnut,
3. W czasie czwartego taktu dziewczęta wykonują:
na raz - tupnięcie lewą nogą,
na dwa - tupnięcie prawą nogą,
na trzy- wytrzymanie.

Krok nr 4 - wykonuje się w czasie dwóch taktów:

Takt 9   - na raz - krok w przód lewą nogą,
          na i   - wspięcie na wysokie półpalce,
          na dwa i trzy - wytrzymanie w tej pozycji.

Takt 10 - na raz - postawienie prawej nogi na całą stopę,
na i - powrót lewej nogi do pozycji wyjściowej,
na dwa i trzy - wytrzymanie.

W czasie taktu 11 i 12 - powtórka krokiem nr 4.

Krok nr 5 - /przedni dostawiany/ wykonuje się w czasie jed-
nego taktu.

Takt 13 - na raz - krok w przód lewą nogą,
na dwa - dostawienie prawej nogi do lewej /do
pozycji 6/,
na trzy- wytrzymanie.

W następnym /14/ takcie powtórzyć opisany krok.

Krok nr 6 - wykonuje się w czasie dwóch ostatnich taktów
melodii /15 i 16 takt/. Jest to zwykły bieg,
w którym każdy krok odpowiada wartości jednej
ćwierćnuty.

Takt 15 - na raz - krok w przód lewą nogą,
na dwa - krok w przód prawą nogą,
na trzy- krok w przód lewą nogą.

Takt 16 - na raz krok w przód prawą nogą z przytupem,
na dwa - dostawienie lewej nogi do prawej z
przytupem /do pozycji 6/,
na trzy- wytrzymanie.

OPIS FIGUR TAŃCA

Maruszka jest jednym z tańców kaszubskich odznaczających się szczególnym wdziękiem.

Układ tańca: Tańczący stoją parami, zwróceniem przodem do siebie, a bokiem w kierunku tańca.

Figura I - wykonuje się w miejscu w ciągu pierwszej części tańca /od 1 do 8 taktu muzyki/.

W czasie 1 i 2 taktu tancerze tańczą krokiem nr 1, wykonując rękoma następujące ruchy:

W postawie wyjściowej tancerz trzyma w prawej ręce lewą rękę tancerki. Ręce podniesione pra-

wie do poziomu, wyprostowane i odchyłone do tyłu /rys. 53/, ręce zewnętrzne na biodrach.

W 1 takcie - przeniesienie złączonych rąk miękkim ruchem - dołem - z tyłu do przodu,

W 2 takcie - przeniesienie złączonych rąk dołem do tyłu /do pozycji wyjściowej/,

W 3 takcie - dziewczęta krokiem nr 3 robią pełny obrót trzema krokami /rys. 54/.

Tancerze w dalszym ciągu wykonują krok nr 1, znowu przenoszą ręce do przodu, ale robią to z zamachem, równocześnie zwalniając rękę tancerki, przez co pomagają jej w płynniejszym wykonaniu obrotu.

W czasie 4 taktu - dziewczęta dwoma przytupami kończą krok nr 3.

Tancerze znowu prawą ręką chwytają lewą dłoń tancerki, kończąc również tę figurę dwoma przytupami, tak jak dziewczęta. Figura ta powtarza się przez następne 4 takty /od 5 do 8 taktu/.

Figura II - wykonuje się ją w czasie 8 taktów, to jest w czasie powtórki I części melodii /od 1 do 8 taktu muzyki/. Postawa tancerzy jak w figurze I /trzymają się za ręce i stoją przodem do siebie/. Posuwają się w przód po linii obwodu koła, w kierunku przeciwnym ruchowi wskazówek zegara /rys. 55/.

W czasie figury II tańczący wykonują takie same ruchy rękoma jak w figurze I.

Tancerki tańczą figurę II krokiem nr 3, a tancerze krokiem nr 2 w taki sposób, że tancerki krok nr 3 stosują dwa razy /osiem taktów/.

Figura III - składa się z trzech części i wykonuje się ją w czasie 8 taktów muzyki /od taktu 9 do 16/.

Figura IIIa - od taktu 9-12 /4 takty/,

Figura IIIb - od taktu 13-14 /2 takty/,

Figura IIIc - od taktu 15-16 /2 takty/.

Ustawienie: jak w figurze I. Tancerze stoją parami naprzeciw siebie, chłopcy zwrócenii plecami do środka koła; tańczący trzymają się oburącz równolegle, prawa ręka tancerza trzyma lewą rękę tancerki, a lewa tancerza prawą tancerki /rys. 56/.

Figurę IIIa - wykonuje się w czasie od 9 do 12 taktu muzyki krokiem nr 4.

Takt 9 - Tancerze wykonują lewymi nogami krok w ten sposób, że wysunięte stopy obojga prawie się ze sobą stykają zewnętrznymi stronami. Z chwilą wystawienia lewej nogi, tancerze zbliżają się ku sobie, a złączone ręce rozpościerają równocześnie w bok na obie strony, jak skrzydła /rys. 57/.

Takt 10 - Nogi wracają na poprzednie miejsce, tańczący oddalają się od siebie i jednocześnie ręce wracają do pozycji wyjściowej. Element ten powtarza się w czasie jedenastego i dwunastego taktu muzyki, z tym, że tańczący rozpoczynają krok nr 4 prawymi nogami.

Figurę IIIb - wykonuje się w czasie 13 i 14 taktu muzyki.

Pary trzymają się za ręce następująco:

Prawa ręka chłopca złączona z lewą dziewczyny zgięte w łokciach, ręka tancerki spoczywa na ręce partnera. Ręce zewnętrzne /kierunkowe/ - lewa tancerza i prawa tancerki złączone i wyciągnięte w przód /rys. 58/.

Figurę tę tancerze wykonują krokiem nr 5 /krok przedni dostawny - rozpoczynają zewnętrznymi nogami/.

Figurę IIIc - wykonuje się w czasie 15 i 16 taktu muzyki. Ustawienie jak w figurze IIb. Tańczący posuwają się w przód krokiem nr 6 /zwykle trzy kroki biegu, przy czym w ostatnim takcie dwie pierwsze wartości ćwierciowe wytupują negami/. Bieg rozpoczynają zewnętrznymi nogami. Całą trzecią figurę powtarza się, czyli wykonuje dwa razy.

-
- 1/ Maruszka lub Mareszka oznacza imię żeńskie wywodzące się od Marii /Marychna, Maruchna/.
  - 2/ Wspominali to Feliks Baran ze Sobieńczyc, Jan Potok z Gnieźdzewa i Feliks Gróta z Mieroszyna.
  - 3/ Takie pomieszanie tańców spotykano w miejscowościach: Kartuzy, Żukowo, Przodkowo, Celbowo, Osłonino, Krokowa, Brudzewo, Żelistrzewo, Sławoszyno i Leldzino. Były to środowiska uzależnione od dworów, których właścicielami byli obywatele niemieccy.

OKRĄC SE WKÓŁ

Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania. Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania. Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania.

Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania. Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania. Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania.

OKRĄC SE WKÓŁ

Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania. Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania. Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania.

Taniec wchodzi się w rytmie kołyszącym, a boki 1/2 i składa się z dwóch części: pierwszej wolnej i drugiej szybkiej. Chciałbym przedstawić sposób wykonania.

Krok nr 1 - Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania. Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania. Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania.

Krok nr 2 - Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania. Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania. Wzrost i rozwój człowieka zależy od wielu czynników, w tym od prawidłowego odżywiania.

O K R ą C S Ę W K Ó Ł

Wśród Kaszubów mieszkających na wsi, jeszcze po dziś można spotkać nieśmiałyh mężczyzn. Nieśmiałość tę spotyka się przede wszystkim u dorastających młodzieńców, a wyraża się ona tym, że są małomówni, wstydzą się prosić dziewczęta do tańca i przebywają tylko w towarzystwie kolegów - rówieśników.

W czasie specjalnych uroczystości /wesela, dożynki czy sobótka/ istniał zwyczaj, że tych "wstydzących się"^{1/} młodzieńców dziewczęta zmuszały do zabawy, przeznaczając im specjalny taniec "Okrać się wokół"^{2/}. Był on znany na Kaszubach jako biały walczyk, do którego partnerów wybierały dziewczęta.

Najpierw powstała pieśń, w której dziewczęta wykpiwały nieśmiałyh chłopców^{3/}. Z biegiem czasu pieśń ta przekształciła się w zabawę, a zabawa w bardzo interesujący taniec^{4/}.

K r o k i

Taniec wykonuje się w rytmie trzymiarowym, w takcie 3/4 i składa się z dwóch odrębnych części: pierwszej wolnej i drugiej szybkiej. Obie części grane z powtórką.

Krok nr 1 - /obroty z ukłonem/ Obrót wykonuje się w czasie jednego taktu muzyki. Należy wykonać go trzema zwykłymi krokami /krok odpowiada jednej ćwierćnucie/ dookoła własnej osi. Jeżeli obrót robimy w lewo, zaczynamy go lewą nogą, jeżeli w prawo - prawą nogą.

Krok nr 2 - /ukłon/ wykonuje się w czasie jednego taktu muzyki. Jest to niewielki skłon całego tułowia w przód, z równoczesnym lekkim przysiadem na obu nogach, ustawionych w poz. 4 /lewa noga za prawą/.

U w a g a: ukłon oddają sobie partnerzy tańca nawzajem, a następuje zawsze po obrocie /krok nr 1/.

Krok nr 3 - wykonuje się w ciągu jednego taktu szybkiej części muzyki. Ta część melodii posiada rytm $3/4$ "raz - i - dwa - trzy" i według tych wartości rytmicznych opisany jest krok nr 3:
na raz - krok w przód lewą nogą z tupnięciem,
na i - wytrzymanie,
na dwa - krok w przód prawą nogą z tupnięciem,
na trzy- podskok na prawej nodze z równoczesnym podniesieniem kolana lewej nogi do poziomu.

Krok nr 4 - wykonuje się w czasie dwóch taktów muzyki.

Takt 1 - na raz - krok w przód lewą nogą,
na i - dostawienie prawej nogi do lewej,
na dwa - krok w przód lewą nogą,
na trzy- podskok na lewej nodze z równoczesnym podniesieniem kolana prawej nogi do poziomu.

Takt 2 - na raz - krok w przód prawą nogą,
na i - dostawienie lewej nogi do prawej,
na dwa - krok w przód prawą nogą,
na trzy- podskok na prawej nodze.

Krok nr 5 - to zwykły bieg, gdzie każdy krok odpowiada jednej wartości ćwierćnoty; trzy kroki wykonuje się w ciągu jednego taktu muzyki.

OPIS FIGUR TAŃCA

Taniec składa się z części wolnej i części żywej na przemian. W układach ludowych wprawie występuje część wolna, a po niej część żywa.

Figura I - wykonuje się ją podczas wolnej części melodii to jest od 1 do 8 taktu muzyki. /Ukłony z obrotem/.

Figura I - to połączenie kroku nr 1 z krokiem nr 2, to znaczy, że przez pierwszy takt muzyki należy wykonać krok nr 1, a w czasie drugiego taktu muzyki krok nr 2 i tak dalej na przemian. Tancerz i tancerka obracają się trzema zwykłymi krokami w prawo w ciągu jednego taktu muzyki /rys. 60/, po czym w czasie następnego taktu następuje ukłon. W trakcie ukłonu tancerze opuszczają ręce po obu stronach ciała. Chłopiec wykonuje bardzo skromny ukłon, lekko pochylając głowę w dół. Dziewczyna wykonuje ukłon głębszy, przy czym ręce wykonują równocześnie lekki gest w bok.

Ten element wykonuje się osiem razy. Tancerze w tym czasie śpiewają:

Okrąć się wokół
nie stój jak wół
weź dziewczę w pół
krąć się z nią wokół.

Figura II - żywa, wykonuje się ją w czasie 16 taktów muzyki, a ściślej od 9 do 16 taktu muzyki z powtórką.

Figura II składa się z dwóch elementów. Pary trzymają się za skrzyżowane ręce i przesuwiają po obwodzie koła w pierwszym kierunku ruchu tańca /rys. 60/.

Element 1 - pary posuwają się krokiem nr 4 po obwodzie koła w kierunku wskazanym uprzednio w czasie dwóch taktów muzyki.

Element 2 - wykonuje się w czasie następnych dwóch taktów muzyki. Następuje tu pełny obrót parami w lewo, sześcioma zwykłymi krokami dookoła własnej osi, nie zmieniając układu /jeden krok wykonuje się

- 3/ Wykpiwanie chłopców przez dziewczęta dokładnie opisano w zeszycie III tańców, w omówieniu tańca "Glemda".
- 4/ Według opowiadań Jana Szymańskiego i Feliksa Pipra z Domatówka, Feliksa Barana ze Sobieńczyc i Jana Szeferki ze Strzebielina, taniec ten zrodził się w latach 1895-1905.
- 5/ Tym krokiem jako finałowym dla odmiany kroku nr 3 tańczono w Luzinie, Strzeczcu, Lipuszu i Nowej Karczmie.

DODATEK

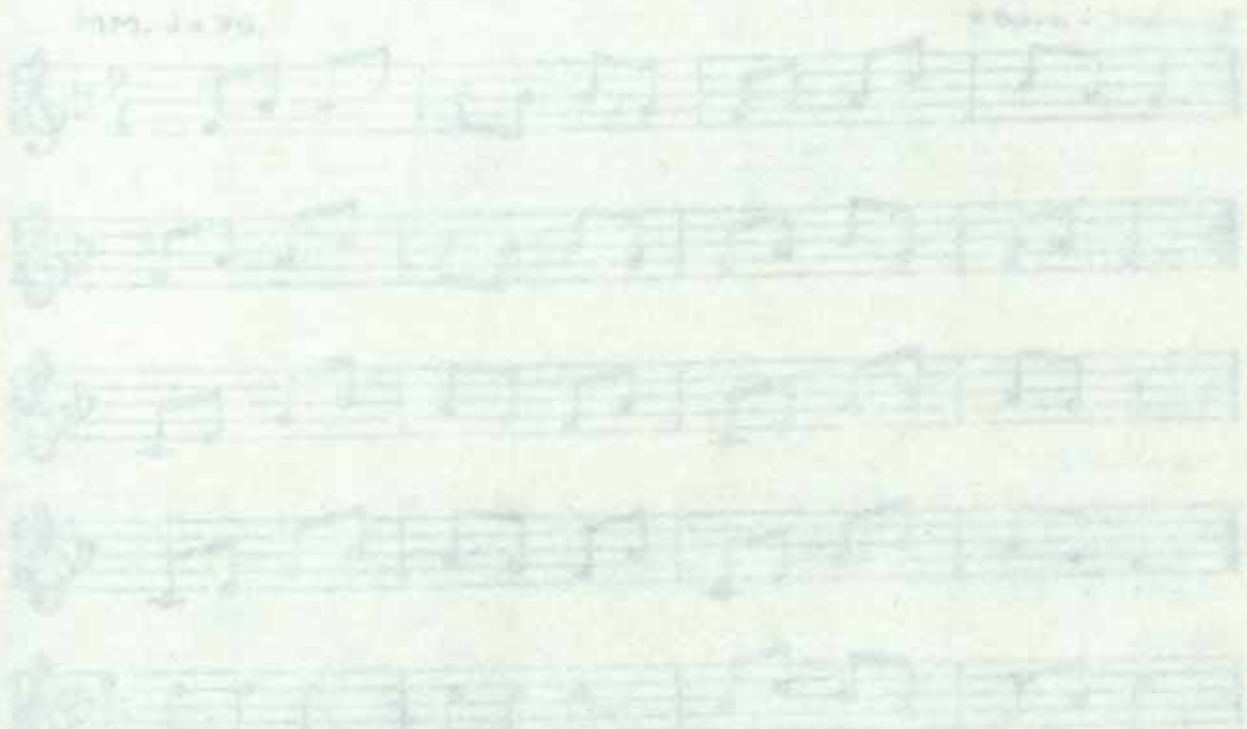
MUZYKA I TEKSTOWY

REBACKI TONC

1875. 1 x 75.

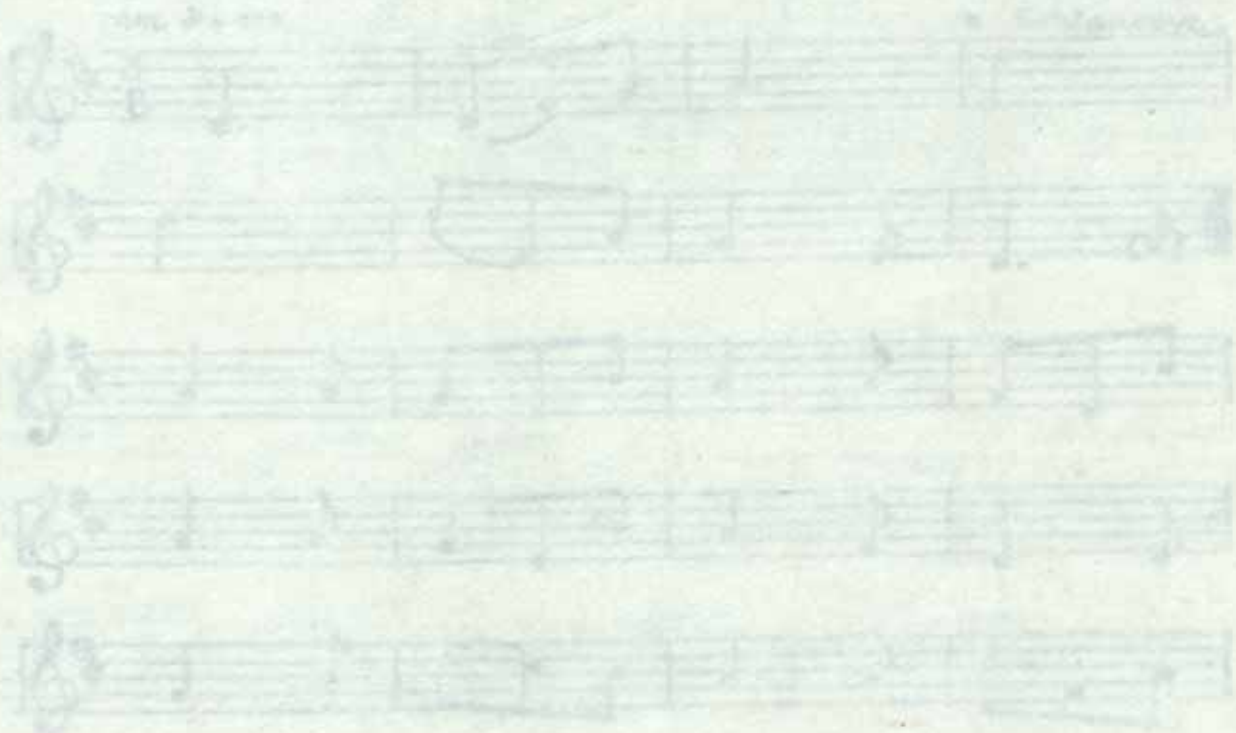

DODATEK

NUTOWY I TEKSTOWY

WOLTK

1875. 1 x 75.

RĚBACKI TÓNČ

MM. ♩ = 96.

z Boru - Jastarní

Musical score for RĚBACKI TÓNČ, consisting of six staves of music in 2/4 time. The melody is written in a single treble clef. The first staff begins with a treble clef and a 2/4 time signature. The music consists of eighth and sixteenth notes, with some rests. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

WÓLTÔK

mm. ♩ = 116.

z Sobianczyc

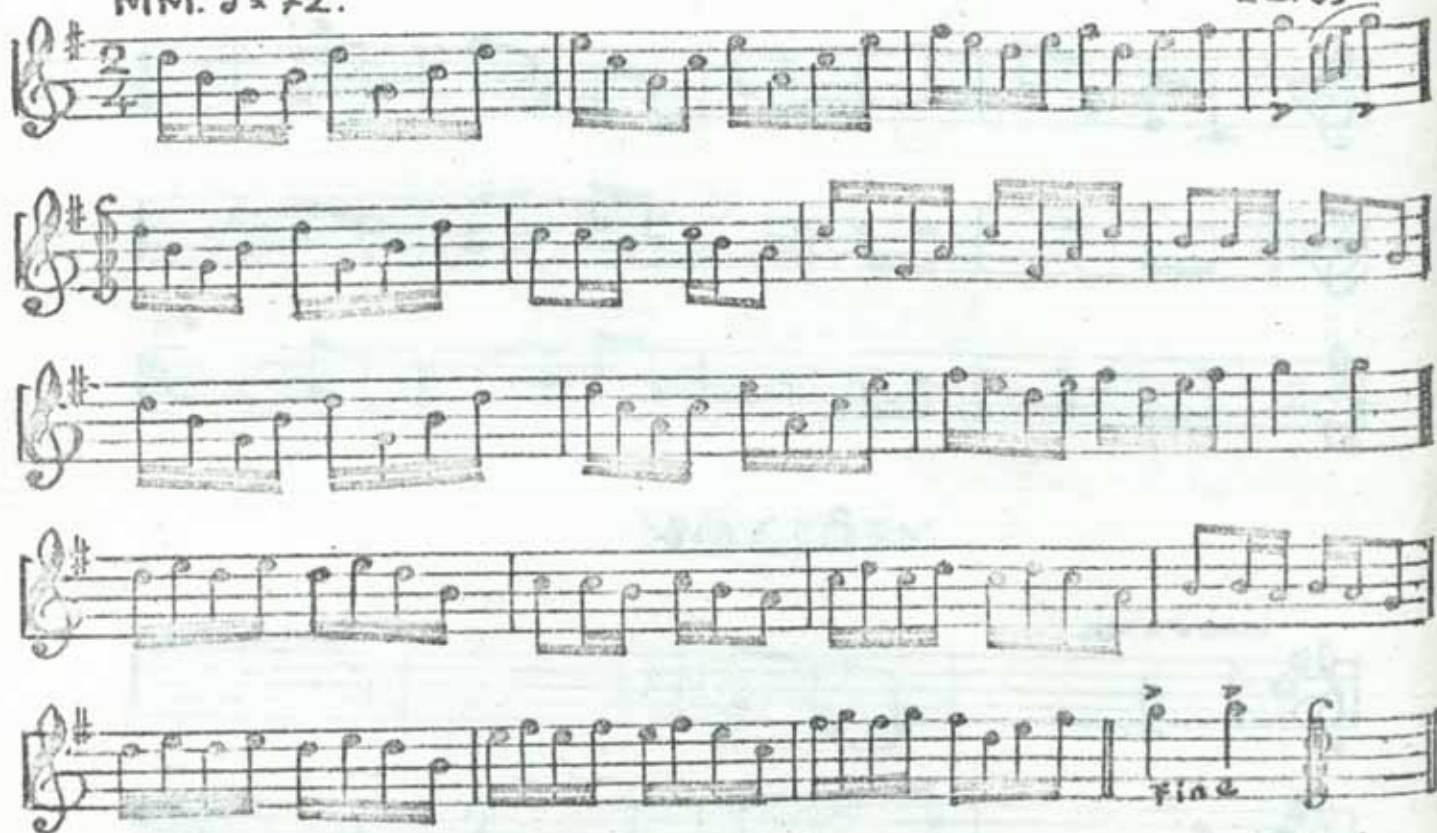
Musical score for WÓLTÔK, consisting of five staves of music in 3/8 time. The melody is written in a single treble clef. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/8 time signature. The music consists of eighth and sixteenth notes, with some rests. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

DZĚK POŁUDNIOWY

MM. $\text{♩} = 72.$

z Brus

DZĚK POŁNOČNY

MM. $\text{♩} = 124$

z Zelenka

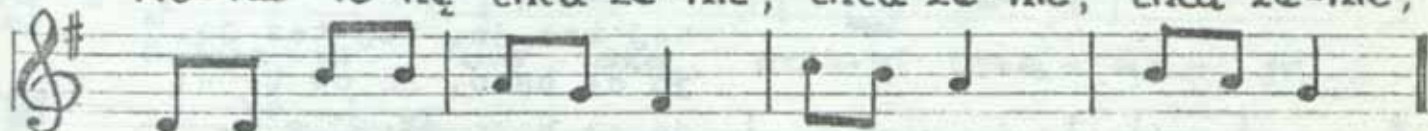
NASZA NĒNKA

MM. $\text{♩} = 108.$

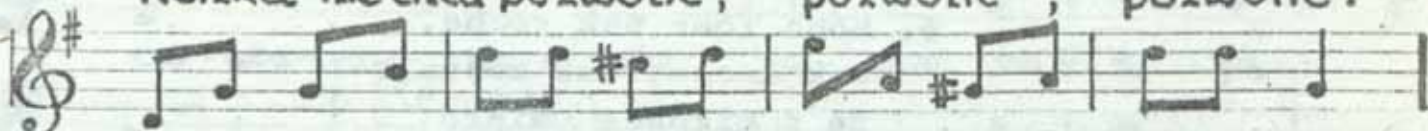
ze Strzabielfna

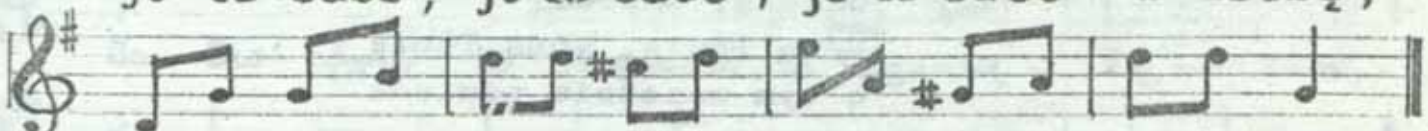
Mó-na Tó-nę chca że-nic, chca że-nic, chca że-nic,

Nĕnka nie chca pozwôlic, pozwôlic, pozwôlic.

Jo ce babo, jo ce babo, jo ce babo u-dĕszę,

Jo ce babo, jo ce babo, jo ce babo u-dĕ-szĕ.

N A S Z A N Ę N K A

1. Móna^{1/} Tónę^{2/} chca żenic,
chcá żenic, chca żenic,
Nenka nie chca pozwôlic,
pozwôlic, pozwôlic:
Jo ce babo, jo ce babo,
jo ce babo udęszę^{3/}.

2. Nasza Nęnka rzejła nié,
tej też nié, tej też nié.
A jak nenka rzecze jo,
tej też jo, tej też jo,
jo ce babo, jo ce babo,
jo ce babo węgędle^{4/}.

3. Móna Tónę tak kocha,
tak kocha, tak kocha,
że z miłosce umiéra^{5/},
umiéra, umiéra.
Móna Tónie, Móna Tónie
o tym wszetciim powiêda^{6/}.

1/ Móna - Monika

2/ Tóna - Antoni

3/ udęszę - uduszę

4/ węgędle - wylehcę

5/ ũmiéra - umiera

6/ powiêda - skarży się

OWCZARZ

MM. ♩ = 132

z Wejherowa

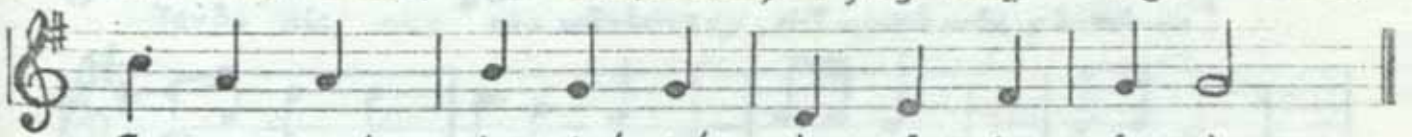
Owicz - ki cho - dza, dxón - ki brza - ka - ja.

Ow - cza - rzy - ko - wie o - wiec szu - ka - ja.

Co św - cóm, to skopkóm, to jag - nia - że - tóm,

Co pan - nóm, to dzéwkóm, to nie - bo - że - tom.

O W C Z A R Z

1. Owieczki chodzą, dzwónki brząkają,
Owczarzykowie owiec szukają,
Owieczki chodzą, dzwónki brząkają
Owczarzykowie owiec szukają.

Co ovcóm, to skopkóm, to jagniążętóm,
Co pannóm, to dzéwkóm, to niebożętóm.

2. Oddej le wilku mégo barónka,
bo cę wŕłoję^{1/} grŕbym postronkę^{2/}

Co ovcóm, to skopkóm, to jagniążętóm,
Co pannóm, to dzéwkóm, to niebożętóm.

3. A wilk sę przelák^{3/} owczarza grozbŕ,
i oddał owcę na jego prosbę.

Co ovcóm, to skopkóm, to jagniążętóm,
Co pannóm, to dzéwkóm, to niebożętóm.

1/ Wŕłoję - wyłoję - wybić, wychłostać /w tym wypadku wilka/.

2/ grŕbym postronkę - grubym postronkiem, powróslém.

3/ przelák - zląkł się, przestraszył.

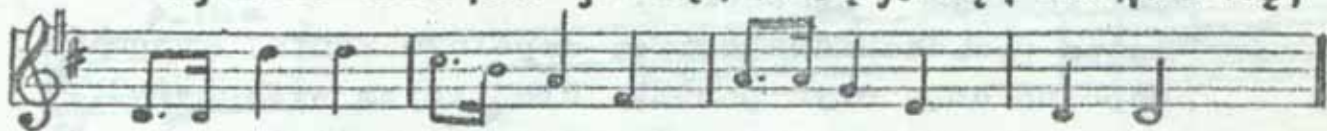
KOSIĘS

MM. $\text{♩} = 80$

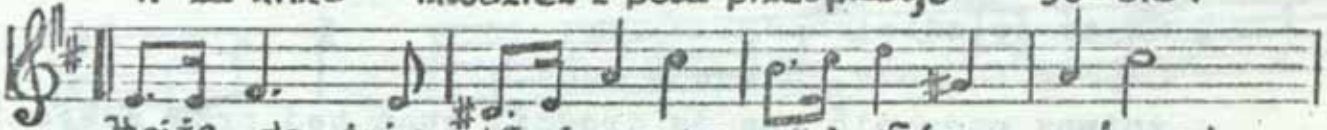
ze Sławoszyńca

Hej kosa-rze w pole ję- dę , niosą jorkę , łów, pszenicę ,

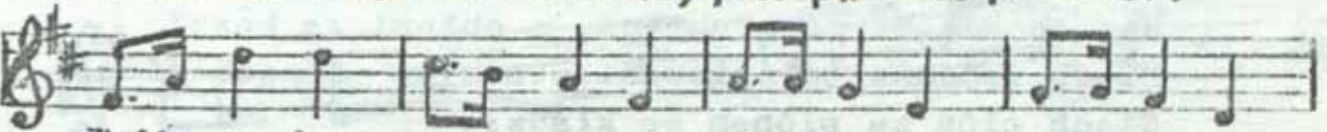
A za nimę młodzież z pola przęsplęwje so-bie .

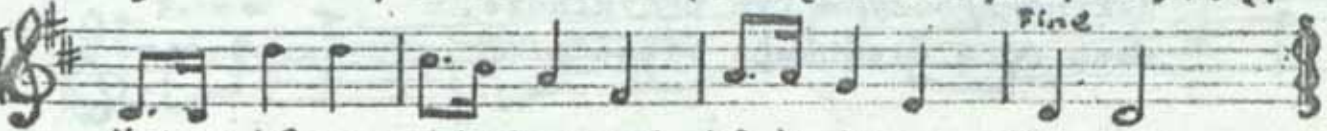
Hejże do żniw chłopci na-szy, póki słońca w górze !

Terós nic nas nie wężtręszy, chłopskó móc pę-mó-że !

Hejże do żniw, a węcma-ni , ze sęsa-dem , sęrpem , kósę ,

Nas u robótę nicht nie zganę , bę to żniwo kto-sóu .

K O S Ę S

1. Hej kôsôrze z pola jidą
niosą jôrke^{1/}, lóws, pszenicę,
a za nimĕ młodzeż z pola wyspiewuje sobie.
Hejże do żniw chłopi naszy, póki słońce w górze!
Terôs nic nas nie ustraszy, chłopsko môc pómoże!
Hejże do żniw a wecmani, ze sąsadem, serpem, kôsą,
Nas w robôce nicht nie zgani, bo to żniwo kłesów!
2. Chłopską biédę przeżĕjeme
jak wecmani^{2/} wĕstapime.
Snopa pod dach dostónime, wspólnym konię, wozem.
Wspólno chęc dzys pomóże, ciej razem wrĕknieme!^{3/}
Nasze dobro nóm ustrzeże ji przez cał zimę.
Hejże do żniw chłopi naszy,
Czym chto móże, nawet w noce,
żniwny czas dlô nas je drodzi, stań tej przĕ roboce!
3. Niech muzyka nóm zagraje,
po naszymu, tak ôd ucha,
Niech gospodôrz dzys uznaje: lud nie tracy ducha!
Hej dzéwczęta do grabieni, a chłopi za kôse!
Niech radosne tu spiewani wiatr pô plónach niese!
Niech plón za plónem sę kładze,
jak nôgrĕbszy w tym przykładze,
a za fórá niech wóz wieze plón naszy gromadze!

1/ jôrka - żyto

2/ wecmani - razem, zespoleni

3/ wrĕknieme - będziemy szturmować pracą.

K O S E D E R

1. Te z Dargolewa jes dziewczę
Co przechodzisz tu we żniwa,
A jo chłopak jem ze Strzapoza
Lepszech od nas tu dzys nima.

Hej muzyczko, żywo graj,
Te na basu pomagaj.
Hej, kto młody - jidze w tónc
Jaż zabawa będzie kónc.

2. Jachoł Bela z furą sana
Ji wped^{1/} w wodę po kolana.
A miol Bela dobrą białkę^{2/}
zgotowała mu dwa jajka.

A ten Bela dobry dziôd
oba jajka smacznie zjôd.
A ten Bela taczy dziôd
żebe jesz dwie kopy zjôd.

3. Naszô wies sę dzys weseli
bo sę gburze^{3/} pogodzele.
Tere wszëtce^{4/} pojednani,
Zaros razem pójdą w tany.

Rźnij muzyczko, głośno rźnij,
a te Anko ze mną pij.
Hej sąsedze biôj^{5/} le w tónc
Bo ju wszetcich zwadów kónc^{6/}.

1/ Ji wpod - i wpadł
2/ białka - niewiasta, żona
3/ gburze - gospodarze
4/ tere wszëtce - teraz wszyscy
5/ biôj - idź no
6/ bo ju wszetcich zwadów kónc - bo już wszystkich
kłótni koniec.

MARUSZKA

mm. $\dot{J} = 84$

wstęp

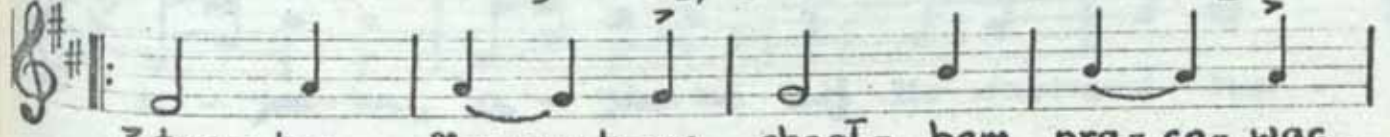
ze Smolna

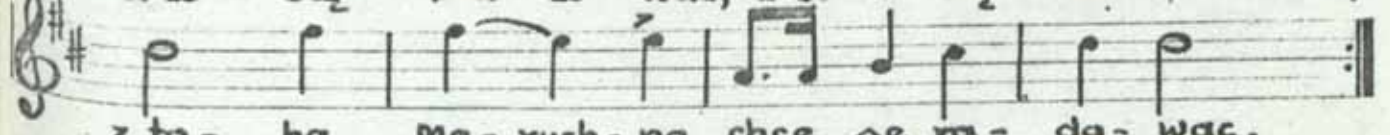
Juch Ma-ruszka, pójc do tón-ca, niechże spiéwom nią mdze kónca.

Szoc Maruszka, trampnij nóżka, bądźże mie dobrą wróžka.

Z to - ba Ma - rych - no chcą - bem pra - co - wac,
Z to - ba pra - co - wac, z to - ba ra - do - wac,

z to - ba Ma - rych - no chcą se ra - do - wac.
z to - ba ca - ty świat chcą prze-wan - dro - wac.

M A R U S Z K A

1. Juch, Maruszka, pójcie do tónca,
Niechże spiewóm nie mdze^{1/} kónca.
Szoc Maruszka, tramptnij^{2/} nóżką,
Bądź że dla mnie dobrą wróżką.

Refren: Z Tobą Marychno chcełbym pracowac,
Z Tobą Marychno chcę się radowac.
Z Tobą pracowac, z Tobą radowac,
Z Tobą cały swiat chcę przewandrowac.

2. Hej Mareszka, dajże peska^{3/}
bądź-że w tóncu prze mnie blesko^{4/}.
Szoc Mareszka, moja dreszka^{5/}
zaspiewóma se Mareszkę.

Refren: Z Tobą Marychno chcełbym pracowac,
Z Tobą Marychno chcę się radowac,
Z Tobą pracowac, z Tobą radowac
Z Tobą cały swiat chcę przewandrowac.

1/ mdze - będzie   4/ blesko - blisko
2/ tramptnij - tupnij   5/ dreszka - druchna
3/ peska - pyska /buzi/   /ulubiona/

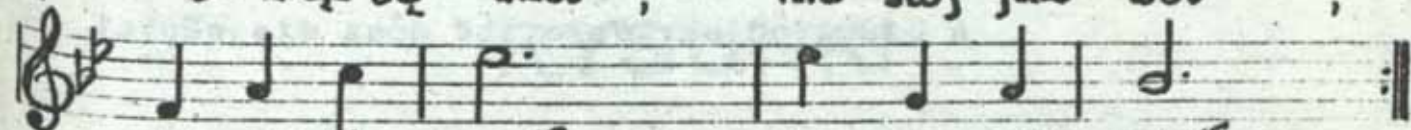
OKRĄC SĘ WKÓŁ

MM. $\text{♩} = 72.$

z Kartuz.

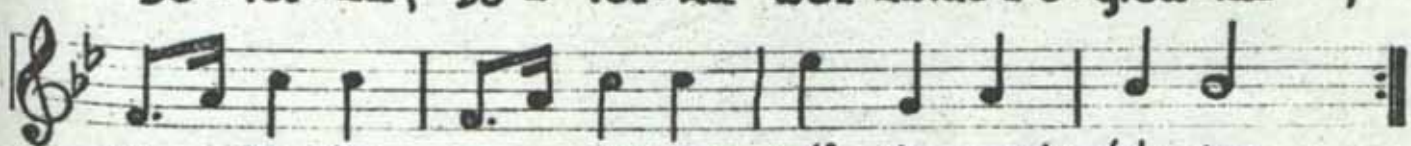
O - krąc sę wkół , nie stój jak wół ,

węz ba - bę wpół , krąc sę z nią wkół .

Do - rot - ka , Do - rot - ka węz kwiat z ô - gród - ka ,

a - Jan - ku , a - Jan - ku pój do westród - ka .

OKRĄC SĘ WKÓŁ

OKRĄC SĘ WKÓŁ

1. Okrąć się wokół, nie stój jak wół,
weź babę wół, krąć się z nią wokół.
Dorotka, Dorotka, weź kwiat z ogródka,
A Janku, a Janku pój do westrzódka.

2. Wzięły się wół, krąć się wokół,
to je tónc wół - okrąć się wokół.
Maryka, Maryka, pój na muzyka,
A Janku ód skrzypic, tó dósz mie wópic!

The page contains faint musical notation and lyrics for two songs. The first song, 'Okrąć się wokół', has lyrics: '1. Okrąć się wokół, nie stój jak wół, weź babę wół, krąć się z nią wokół. Dorotka, Dorotka, weź kwiat z ogródka, A Janku, a Janku pój do westrzódka.' The second song, 'Wzięły się wół', has lyrics: '2. Wzięły się wół, krąć się wokół, to je tónc wół - okrąć się wokół. Maryka, Maryka, pój na muzyka, A Janku ód skrzypic, tó dósz mie wópic!' The musical notation is very faint and mostly illegible.

Faint text at the bottom of the page, possibly a list of names or a table of contents, but it is mostly illegible due to fading.

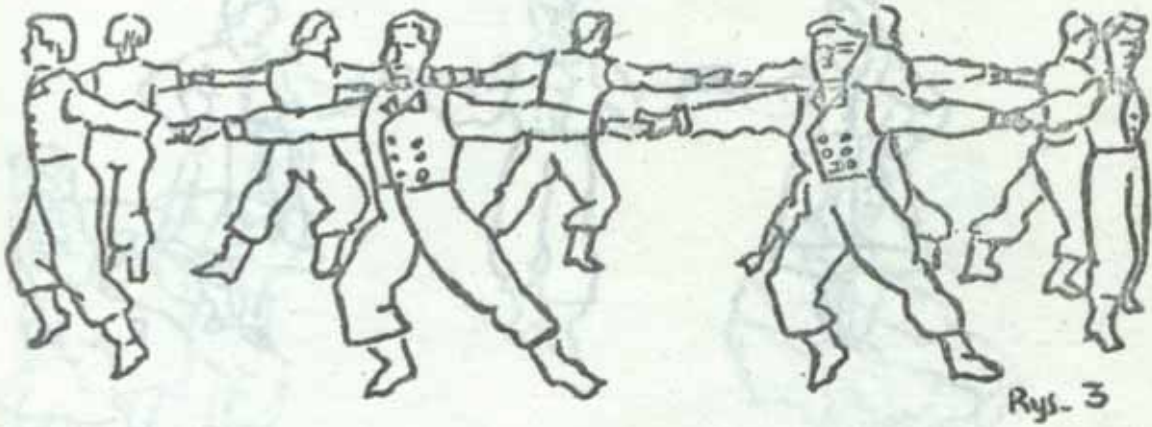

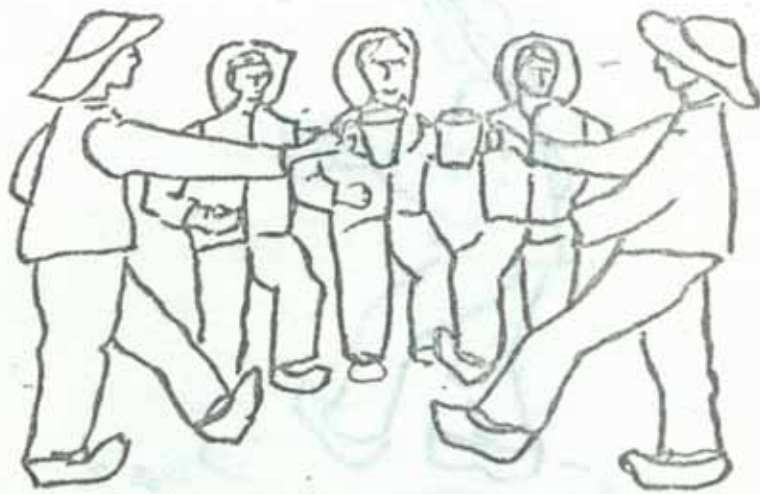
RYSUNKI

FIGUR I ELEMENTÓW TAŃCA

Rys. 8

Rys. 10

Rys. 13

Rys. 14

RYS. 15

RYS. 17

Rys. 19

RYS. 32

RYS. 33

RYS. 46

RYS. 47

RYS. 48

RYS. 53

RYS. 54

RYS. 56

RYS. 57.

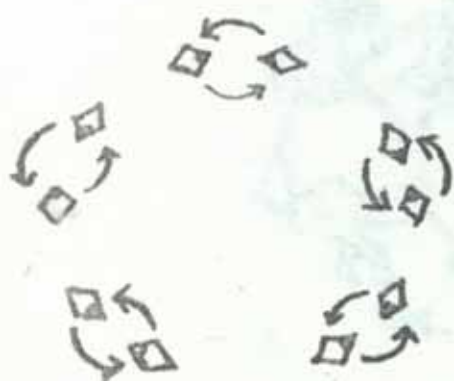

RYS. 58 A

RYS. 58 B.

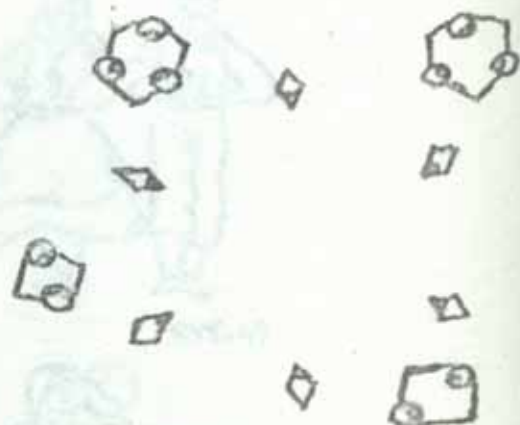

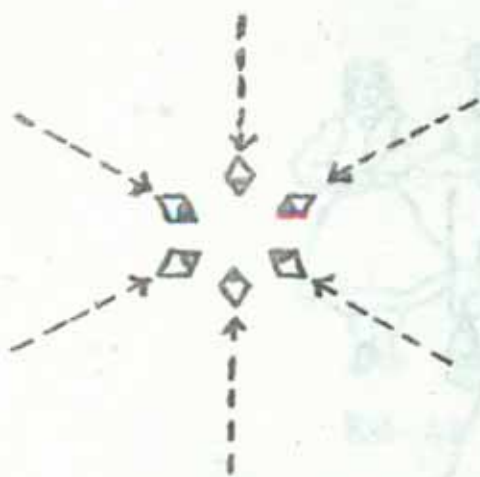
RYS. 4.

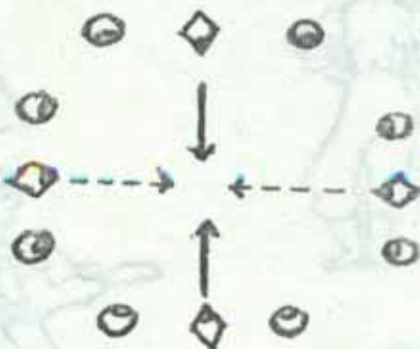
RYS. 1.

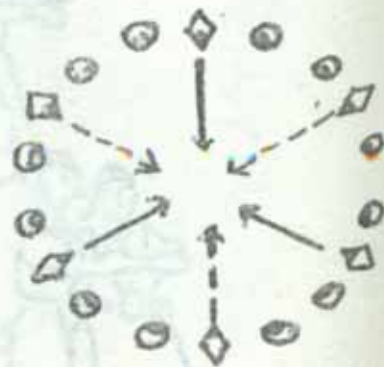
RYS. 7.

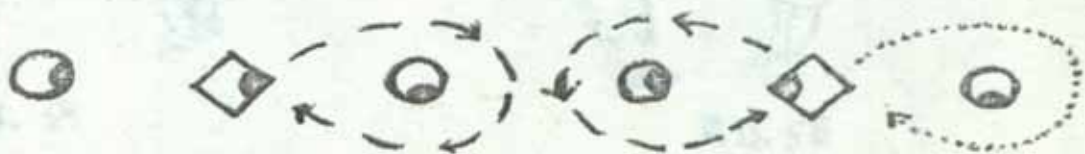
RYS. 8.

RYS. 11. a/.

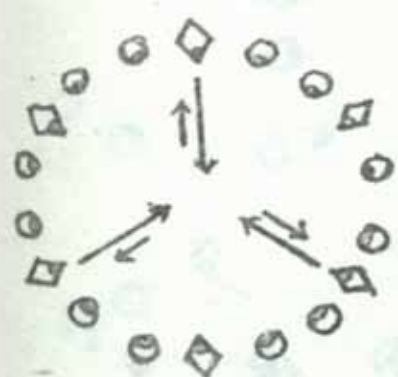

RYS. 11. b/c/.

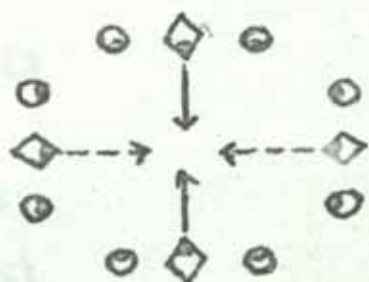

RYS. 12. a/.

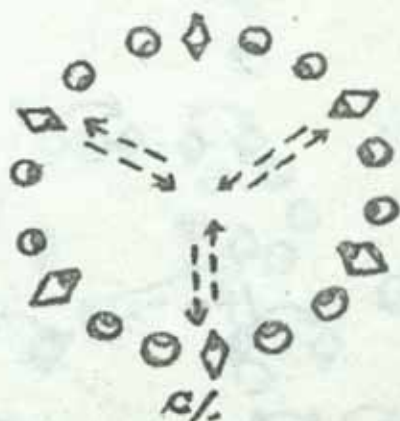
RYS. 12. b/.

b/.

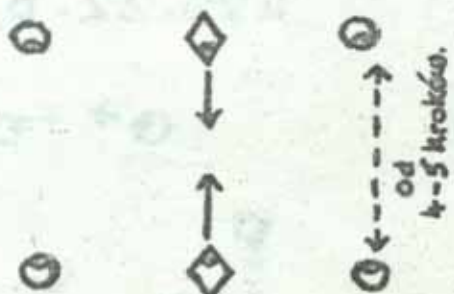

a/.

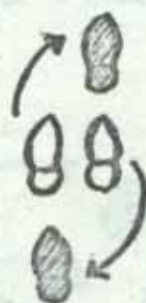

c/.

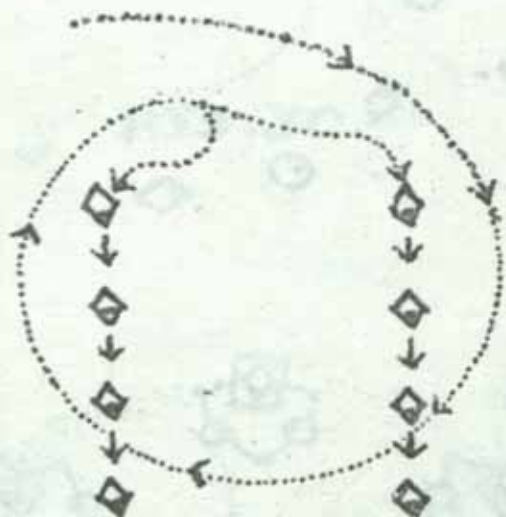
RYS. 16.

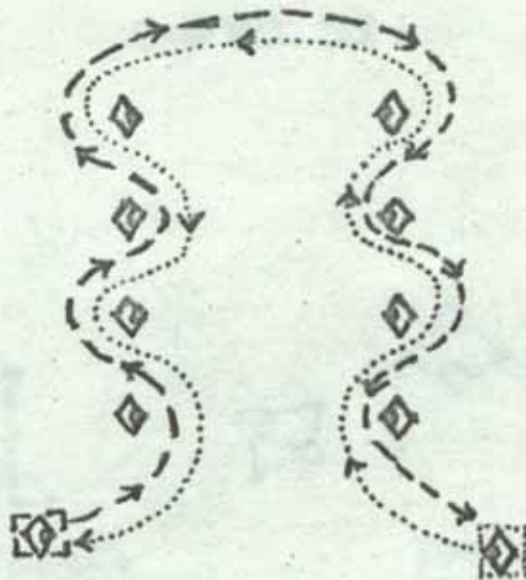
RYS. 9.

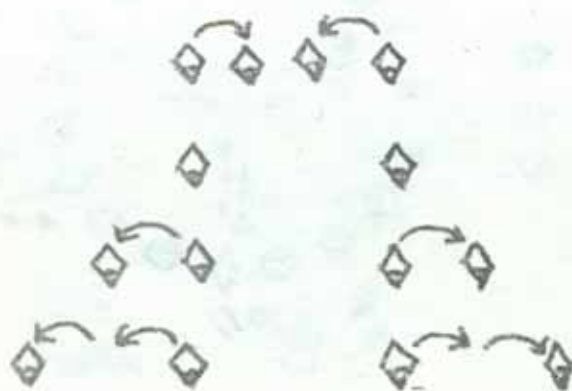
RYS. 18.

RYS. 20.

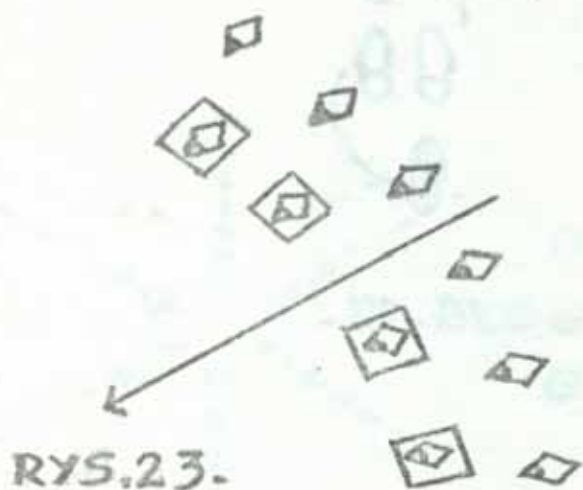
RYS. 21.

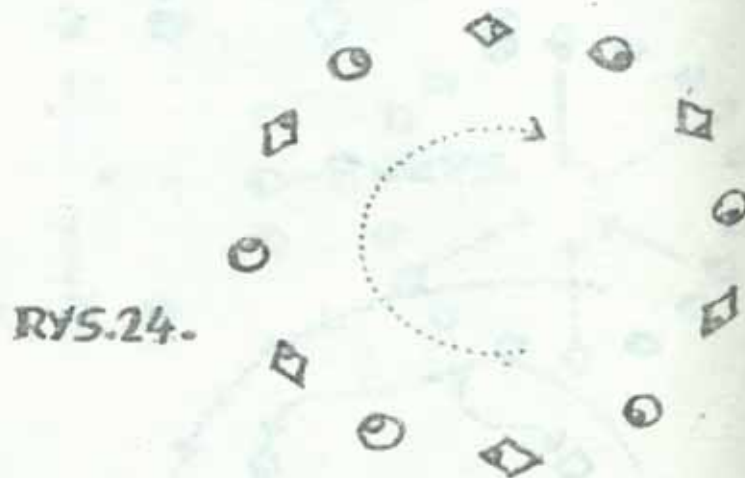
RYS. 22. a/

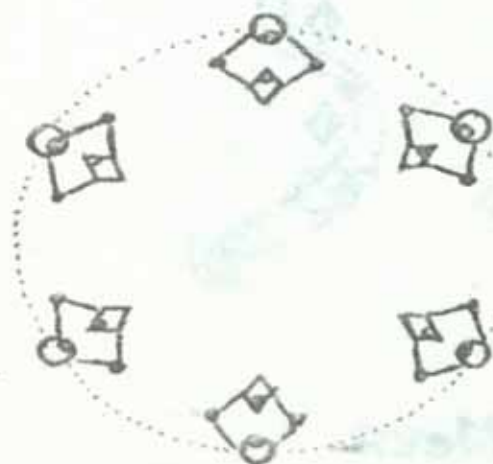
RYS. 22. b/

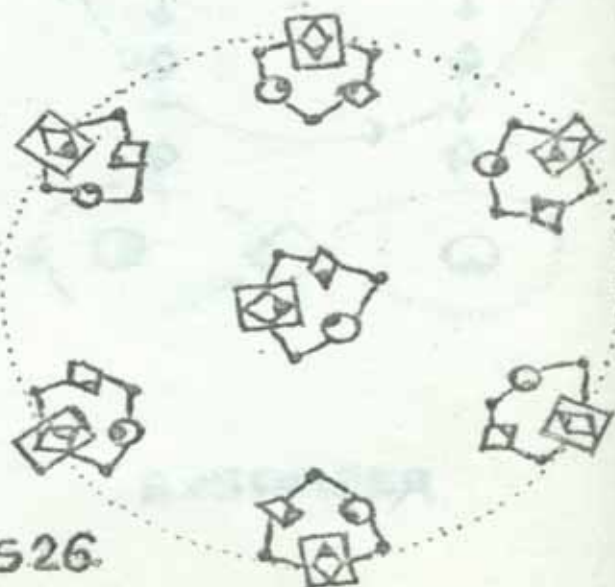
RYS. 23.

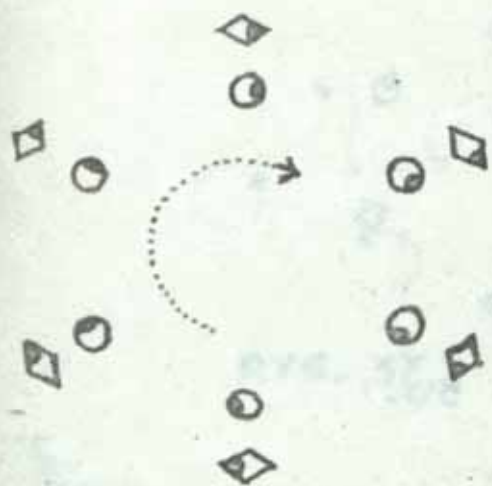
RYS. 24.

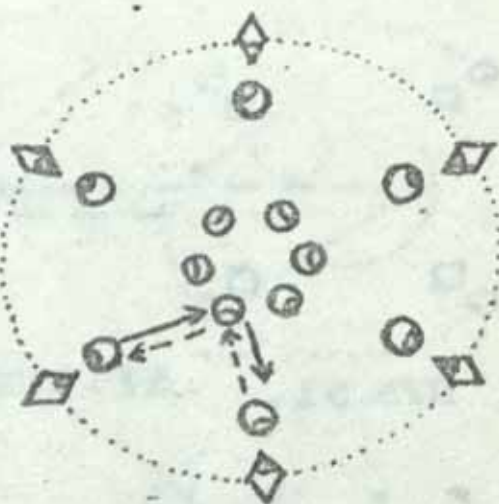
RYS. 25.

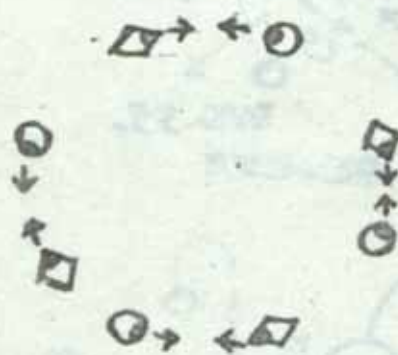
RYS. 26.

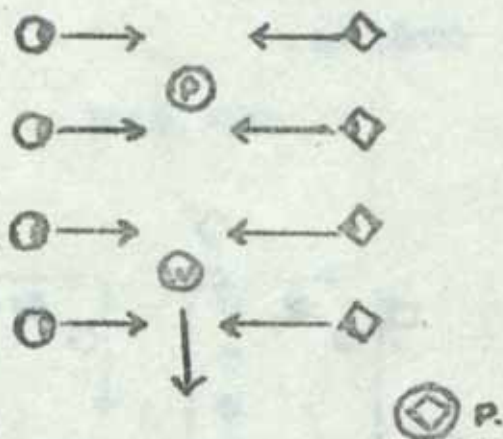
RYS.27.

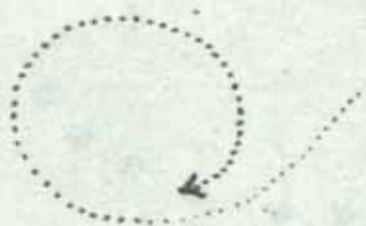
RYS.29.

RYS.30.

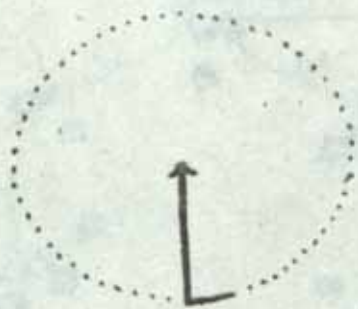

RYS.31.

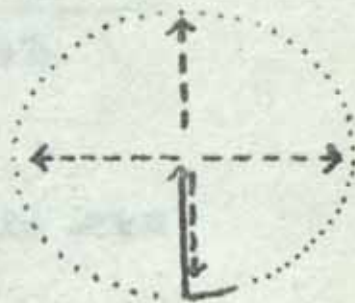
TRYBUNA

RYS.34.

TRYBUNA

RYS.35.

TRYBUNA

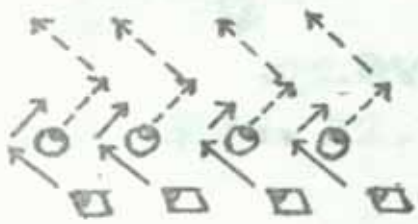
RYS.36.

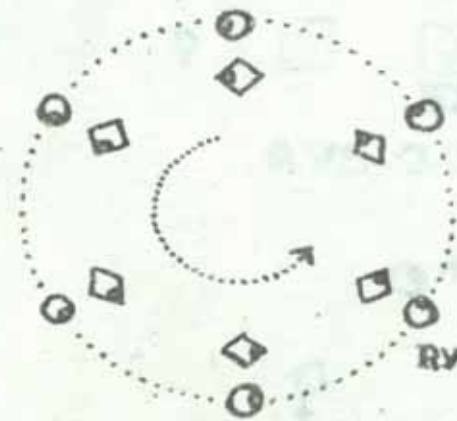
RYS. 51.

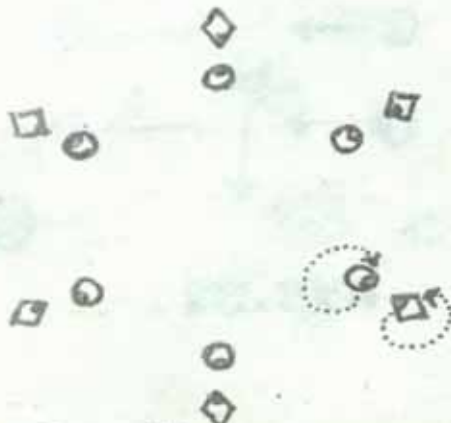
RYS. 50.

RYS. 52.

RYS. 55.

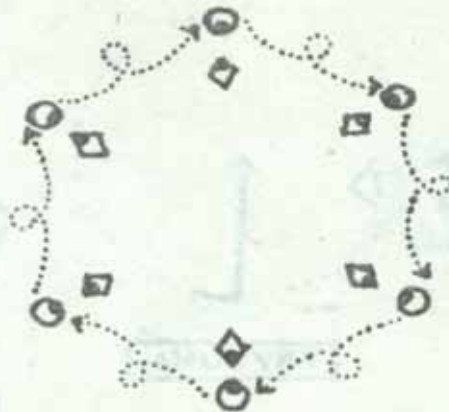

RYS. 59.

RYS. 60.

RYS. 61.

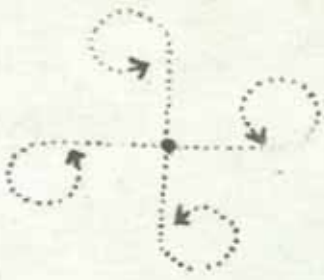

ANU 1957

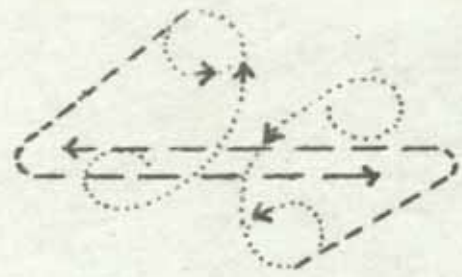
ANU 1957

RY. 25.

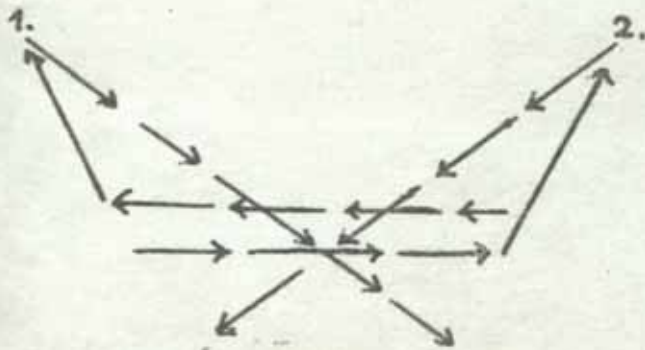
RY. 75.

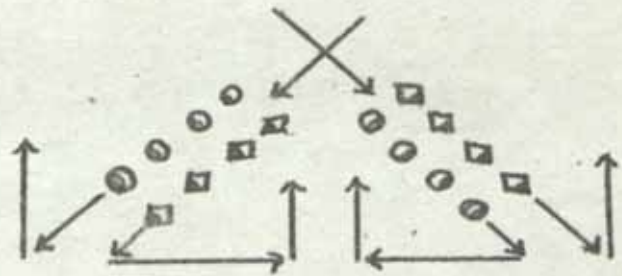
RYS. 37.

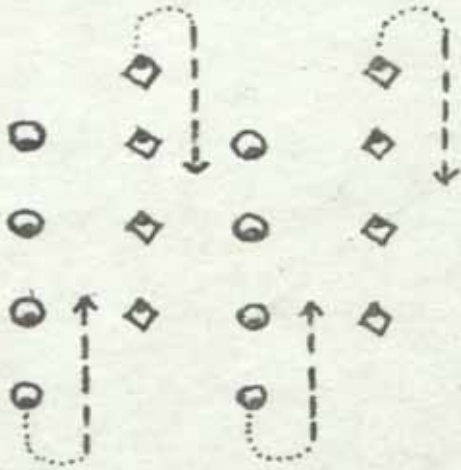
RYS. 38.

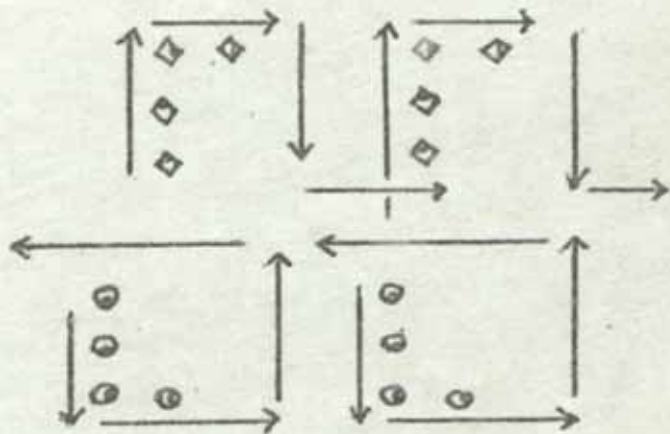
RYS. 39.

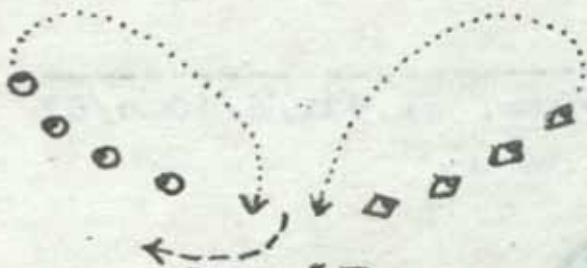
RYS. 40.

RYS. 41.

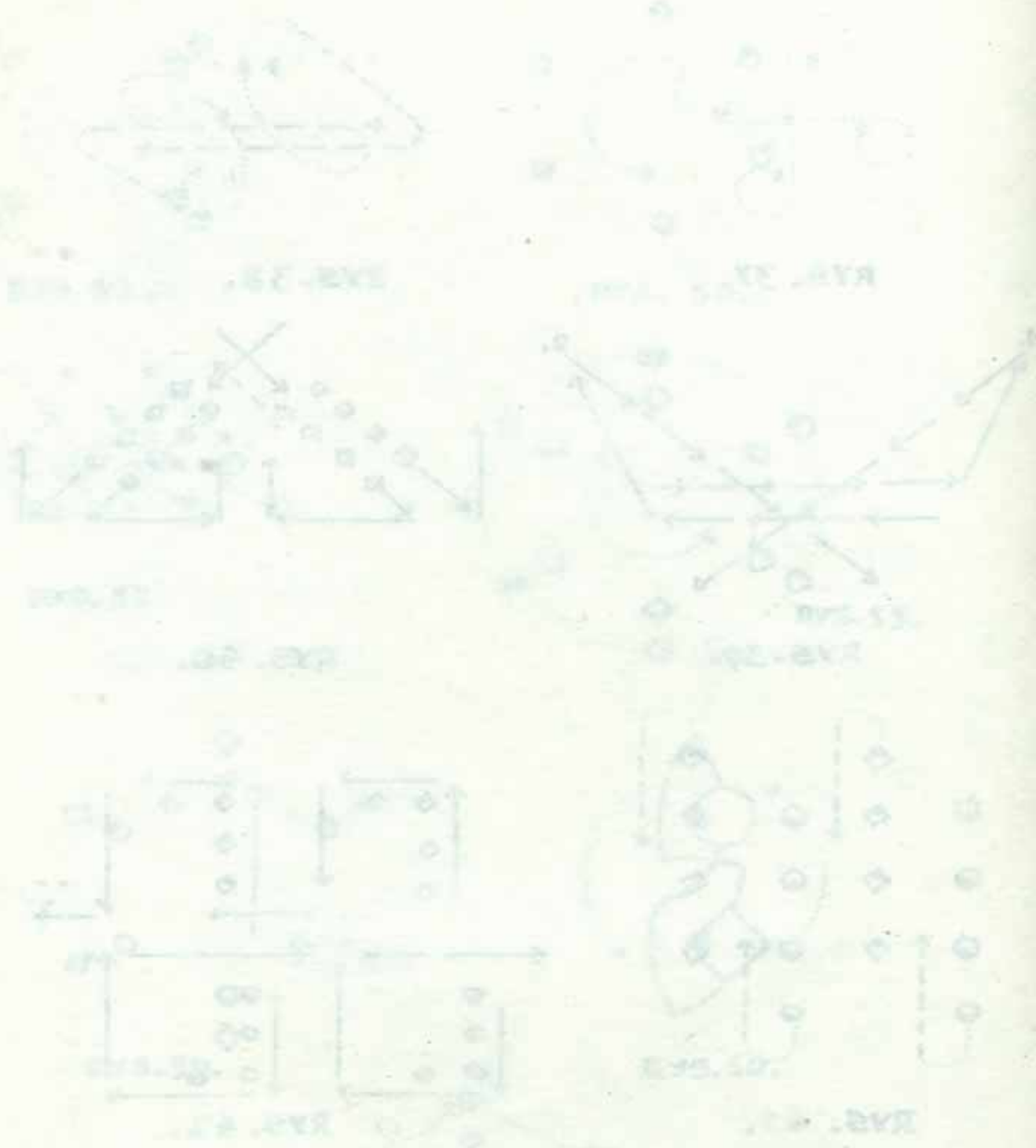
RYS. 42.

RYS. 43.

RYS. 44.

 Wykonano w Sp-ni "Nowator" Gdynia, z1.932/6/1000/82
 A-1 24.V.82 r.

MPM
Wejherowo

II 8394

